

ЗВІТ

про стратегічну екологічну оцінку документу
державного планування Стратегія розвитку
Іркліївської сільської територіальної громади на
період до 2027 року

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування.....	4
II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозу зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).....	15
III. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).....	31
IV. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	36
V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	41
VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	46
VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.....	56
VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).....	59
IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	62
X. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності).....	74
XI. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10 цієї частини, розраховане на широку аудиторію.....	74
Список використаних джерел.....	76

ВСТУП

Сучасний світ стикається з численними екологічними викликами, які дедалі більше впливають на якість життя населення, стабільність економіки та добробут майбутніх поколінь. Серед найбільш загрозливих проблем — зміна клімату, виснаження природних ресурсів, забруднення повітря, води та ґрунтів, деградація екосистем і втрата біорізноманіття. Швидкий техногенний розвиток, інтенсивне використання природних ресурсів та нерівномірний характер урбанізації спричинили масштабні зміни у природному середовищі. Ці процеси мають не лише екологічні, а й соціальні та економічні наслідки, зокрема погіршення здоров'я населення, зростання витрат на ліквідацію екологічних збитків, зниження якості життя та посилення вразливості територій до природних катастроф. У відповідь на ці виклики світова спільнота сформувала підхід до сталого розвитку, що передбачає необхідність врахування екологічної складової при плануванні будь-якої діяльності — від окремих проєктів до стратегій на рівні регіонів і держав. Одним із ключових інструментів такого підходу стала стратегічна екологічна оцінка (СЕО) — процедура, що дозволяє системно аналізувати можливі екологічні та соціальні наслідки реалізації планів, програм і стратегічних рішень ще до моменту їхнього затвердження.

Посилення глобальної уваги до впливу стратегічних рішень на довкілля зумовило необхідність запровадження СЕО на рівні держав. У країнах Європейського Союзу ця практика була закріплена Директивою 2001/42/ЄС, яка встановлює обов'язкове оцінювання наслідків реалізації стратегічних документів для навколишнього середовища. В Україні відповідна правова основа була створена у 2018 році з набранням чинності Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Відтоді СЕО стала обов'язковою процедурою при розробці державних планувальних документів, включно зі стратегіями розвитку територіальних громад. У межах цього підходу стратегічна екологічна оцінка Стратегії розвитку громади має на меті забезпечити узгодженість запланованих соціально-економічних цілей із принципами охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та збереження екологічної рівноваги. СЕО дозволяє виявити і оцінити можливі впливи стратегії на навколишнє природне середовище та здоров'я населення, розглянути альтернативні шляхи розвитку, а також запропонувати заходи для зменшення або запобігання потенційним негативним наслідкам.

Відповідно до чинного законодавства, стратегічна екологічна оцінка передбачає аналіз потенційного впливу документів державного планування на стан довкілля та здоров'я людей. У межах цієї процедури розглядаються можливі екологічні наслідки реалізації запланованих рішень, вивчаються наявні альтернативи та визначаються заходи, які можуть допомогти уникнути, зменшити або компенсувати негативні впливи. СЕО охоплює кілька обов'язкових етапів: встановлення обсягу оцінювання, підготовку відповідного звіту, організацію консультацій із зацікавленими сторонами та проведення громадського обговорення, а в окремих випадках — і міжнародних консультацій. Отримані результати враховуються при остаточному формуванні стратегічного документа, після чого

здійснюється інформування про його затвердження. Весь процес регулюється чітко визначеним порядком, встановленим законом.

Основні законодавчі акти, що регулюють сферу СЕО:

- Конституція України;
- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»;
- Закон України «Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті»;
- Закон України «Про засади державної регіональної політики».Завдання звіту СЕО

Завдання звіту СЕО

Основним завданням стратегічної екологічної оцінки (СЕО) є виявлення та фахова оцінка можливих екологічних і соціальних наслідків, які можуть виникнути внаслідок реалізації документів державного планування. У випадку з Планом реалізації до Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, СЕО дозволяє заздалегідь оцінити, як заплановані заходи вплинуть на довкілля та здоров'я населення, і сформулювати рекомендації щодо того, як зменшити чи уникнути потенційно негативних наслідків.

Процес СЕО відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку громади, адже передбачає не лише аналітичну оцінку можливих ризиків, але й розробку конкретних заходів, спрямованих на:

- запобігання шкідливому впливу на довкілля та людей;
- зменшення інтенсивності, площі поширення або тривалості негативного впливу;
- пом'якшення або усунення уже визначених загроз.

Стратегічна екологічна оцінка здійснюється за чіткою процедурою, визначеною статтею 9 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», яка охоплює наступні послідовні етапи:

- формування обґрунтованого обсягу майбутньої оцінки (тобто, що саме буде оцінюватися і в якому контексті);
- підготовка звіту з описом потенційних екологічних наслідків реалізації плану, включаючи розгляд альтернатив та можливих заходів з пом'якшення впливу;
- проведення консультацій із зацікавленими сторонами, а також громадських обговорень, які дозволяють врахувати думку місцевої спільноти;
- врахування у фінальному документі висновків звіту та результатів консультацій;
- офіційне інформування про затвердження планувального документа;

- організація системи моніторингу, яка дозволяє відстежувати реальні наслідки виконання документа для довкілля та здоров'я населення, і за потреби коригувати дії.

На офіційному сайті Іркліївської сільської ради Золотоніського району Черкаської області опубліковано заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту «Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року», проте, за результатами публікації зауваження та пропозиції до обсягу досліджень не надходили.

У рамках ініціювання стратегічної екологічної оцінки Іркліївська сільська рада здійснила офіційне подання звернень до відповідних обласних установ, що відповідають за оцінку стану довкілля та охорону здоров'я населення. Зокрема, документ був розглянутий Управлінням екології та природних ресурсів Черкаської обласної державної адміністрації та до Управлінням охорони здоров'я Черкаської ОДА.

I. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року є стратегічним планувальним документом, що відображає реальні потреби, пріоритети, специфіку території та потенціал громади. У процесі її підготовки було враховано соціальні, економічні, екологічні та інфраструктурні особливості, а також виклики й можливості, які стоять перед громадою. До розробки Стратегії були залучені основні зацікавлені сторони — представники місцевої влади, освітніх і наукових установ, громадських організацій, бізнесу та активні мешканці. Такий підхід забезпечив цілісне бачення розвитку громади, узгоджене з інтересами різних груп населення та орієнтоване на сталий розвиток у середньостроковій перспективі.

У процесі стратегічного планування було проведено низку консультацій, зустрічей та анкетувань, що дозволило зібрати пропозиції, ідеї та зауваження від жителів усіх населених пунктів, які входять до складу громади. Завдяки цьому було окреслено пріоритетні напрями розвитку, сформульовано стратегічні й оперативні цілі, а також визначено практичні заходи, спрямовані на їх досягнення. Основна увага зосереджена на економічному зростанні, підвищенні якості надання послуг, розвитку людського капіталу, збереженні довкілля та зміцненні інституційної спроможності місцевого самоврядування. Метою Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади є створення умов для сталого підвищення якості життя її мешканців через збалансований соціально-економічний розвиток, заснований на ефективному використанні природного, людського й інфраструктурного потенціалу. Стратегія передбачає впровадження інноваційних підходів до управління ресурсами, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток освіти, культури, охорони здоров'я та екологічну безпеку території.

У таблиці 1.1 подано узагальнення стратегічних і оперативних цілей, пріоритетних заходів та очікуваних результатів від реалізації Стратегії. Цей документ є орієнтиром для всіх учасників місцевого розвитку та інструментом досягнення узгодженого бачення майбутнього Іркліївської сільської громади.

Таблиця 1.1

Операційні цілі та першочергові заходи Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади	Операційна ціль 1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	1.1.1. Підвищення рівня професійної кваліфікації населення громади. 1.1.2. Формування партнерств між освітою, бізнесом та органами місцевого самоврядування. 1.1.3. Розвиток системи профорієнтації та підтримки молоді у виборі професії. 1.1.4. Сприяння працевлаштуванню та адаптації населення до потреб місцевої економіки. 1.1.5. Інтеграція ветеранів, ВПО та інших вразливих груп у трудові процеси громади. 1.1.6. Реконструкція освітньої інфраструктури, створення ІТ-просторів.
	Операційна ціль 1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу	1.2.1. Формування сприятливого бізнес-клімату в громаді. 1.2.2. Забезпечення прозорості та зручної взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування. 1.2.3. Підтримка існуючих підприємств у модернізації та розвитку.

		1.2.4. Розвиток місцевої бізнес-інфраструктури (земельні ділянки, виробничі приміщення, логістика).
	Операційна ціль 1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	1.3.1. Розвиток переробних підприємств для доданої вартості агропродукції (млини, олійниці, тощо). 1.3.2. Підтримка модернізації агровиробництва через впровадження сучасних технологій. 1.3.3. Розширення доступу агровиробників до ринків збуту, включаючи онлайн-торгівлю та експорт. 1.3.4. Розвиток інфраструктури для зберігання, транспортування та первинної обробки с/г продукції. 1.3.5. Пошук, оформлення та виставлення на аукціон вільних об'єктів комунальної власності на землях промисловості.
	Операційна ціль 1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності	1.4.1. Сприяння формуванню унікального туристичного образу громади. 1.4.2. Розвиток малих форм туристичної інфраструктури 1.4.3. Створення умов для проведення тематичних свят, фестивалів та сезонних подій. 1.4.4. Створення туристичних маршрутів.

Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади	Операційна ціль 2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді	2.1.1. Підтримка зайнятості молодих батьків, зокрема жінок із малими дітьми. 2.1.2. Створення доступних просторів для відпочинку родин. 2.1.3. Організація дозвілля та розвитку дітей. 2.1.4. Заохочення молоді до повернення в громаду.
	Операційна ціль 2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	2.2.1. Покращення матеріально-технічної бази амбулаторій, ФАПів та пунктів здоров'я з урахуванням потреб вразливих груп населення 2.2.2. Розширення виїзного обслуговування лікарями або мобільними бригадами. 2.2.3. Популяризація профілактичних медичних оглядів серед усіх груп населення, з особливим фокусом на осіб із хронічними захворюваннями, пенсіонерів та соціально незахищених. 2.2.4. Інформування мешканців про доступні медичні послуги. 2.2.5. Укладення договору про партнерство з КНП "Золотоніська багатопрофільна лікарня" та забезпечення доступу населення до районної лікарні.

		2.2.6. Ремонт та реконструкція наявних медичних закладів з урахуванням принципів безбар'єрності, укрупнення медичної інфраструктури.
	Операційна ціль 2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади	2.3.1. Запровадження цифрових інструментів у навчальному процесі. 2.3.2. Розширення можливостей позашкільної освіти для дітей і підлітків. 2.3.3. Підтримка інклюзивної освіти та доступу до знань для дітей з особливими освітніми потребами. 2.3.4. Популяризація культури навчання протягом життя серед мешканців громади. 2.3.5. Розвиток та модернізація матеріально-технічної бази закладів загальної та дошкільної освіти громади 2.3.6. Забезпечення організованого підвезення дітей до закладів загальної та дошкільної освіти.
	Операційна ціль 2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців	2.4.1. Створення умов для працевлаштування або відкриття власної справи ВПО та осіб, які повертаються. 2.4.2. Інтеграція ВПО у життя громади через освітні, культурні та соціальні заходи. 2.4.3. Створення житлового фонду для ВПО та

		пільгових категорій населення. 2.4.4. Підтримка ветеранів, створення Ветеранського простору, розвиток програм соціальної турботи 2.4.5. Вшанування пам'яті, створення Скверу Пам'яті.
Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення	Операційна ціль 3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури	3.1.1. Модернізація об'єктів інфраструктури громади з урахуванням потреб безпеки та функціональності. 3.1.2. Підвищення інклюзивності інфраструктури громади через адаптацію та навчання персоналу. 3.1.3. Підвищення рівня цивільного захисту населення громади. 3.1.4. Матеріально-технічна підтримка сил безпеки, оборони та добровольчих формувань. 3.1.5. Відкриття центру безпеки громадян, пожежних команд та забезпечення діяльності офіцерів громади.
	Операційна ціль 3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів	3.2.1. Розширення доступу мешканців до електронних сервісів. 3.2.2. Сприяння впровадженню цифрової освіти для мешканців громади. 3.2.3. Забезпечення надання ключових

		адміністративних послуг в електронному вигляді.
	Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.	3.3.1. Розробка і впровадження Комплексного плану просторового розвитку громади. 3.3.2. Упорядкування земельного фонду громади 3.3.3. Модернізація та утримання дорожньої інфраструктури. 3.3.4. Покращення благоустрою населених пунктів.
	Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади	3.4.1. Розвиток системи управління відходами та благоустрою територій 3.4.2. Охорона довкілля та управління природними ресурсами 3.4.3. Покращення екологічної інфраструктури 3.4.4. Енергоефективність та розвиток відновлюваної енергетики

Згідно Закону України «Про засади державної регіональної політики», а саме статті 17, п.1: «координація діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з формування та реалізації державної регіональної політики здійснюється шляхом узгодження цілей, пріоритетів, завдань і заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування під час розроблення та виконання документів, що визначають державну регіональну політику, проведення моніторингу та оцінки результативності виконання визначених завдань». Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року безпосередньо базується на положеннях Стратегії розвитку Черкаської області на 2021–2027 роки. Вона містить цілі, узгоджені з зазначеним стратегічним документом області, зокрема стратегічні цілі та завдання, що передбачають

спільні дії регіональних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування. Відповідність цілей і завдань відображено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Узгодженість основних положень Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади до 2027 року із основними напрямками Стратегії розвитку Черкаської області на 2021–2027 роки

Стратегічні цілі Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 – 2027 роки	Стратегічні цілі Стратегії розвитку Іркліївської сільської ТГ на період до 2027 року		
	1. Посилення економічної спроможності громади	2. Люди як основа розвитку громади	3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення
1. Посилення економічної спроможності регіону	X	x	x
2. Відновлення та розвиток людського капіталу	x	X	X
3. Підвищення стійкості громад	X	x	X

Примітка: Велика літера “X” означає більшу узгодженість/зв’язок, аніж маленька “x”.

Також Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року узгоджена з ключовими напрямками Обласної програми охорони навколишнього природного середовища на 2021–2027 роки, що підтверджується порівняльною таблицею 1.3. Врахування положень цієї програми дозволяє гармонізувати локальні пріоритети громади з регіональними екологічними цілями, забезпечуючи послідовність у реалізації природоохоронної політики. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання природних ресурсів, зменшенню негативного впливу на довкілля, а також відкриває додаткові можливості для залучення фінансування на екологічні ініціативи з обласного або державного рівнів. Узгодженість із обласною програмою є важливою умовою забезпечення екологічної безпеки, адаптації до кліматичних змін і реалізації принципів сталого розвитку на місцевому рівні.

Таблиця 1.3

Узгодженість основних положень Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади з основними напрямами обласної програми охорони навколишнього природного середовища на 2021 – 2027 роки

Основні напрямки обласної програми охорони навколишнього природного середовища на 2021 – 2027 роки						
Стратегічні цілі (СЦ)/Операційні цілі Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року	1. Охорона і раціональне використання водних ресурсів	2. Охорона атмосферного повітря	3. Збереження природно-заповідного фонду, розвиток еко-мережі, охорона та раціональне використання рослинного та тваринного світу.	4. Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових	5. Охорона і раціональне використання земель.	6. Наука, інформація і освіта.
СЦ 1. Посилення економічної спроможності громади	–	–	–	–	++	++
1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	–	–	–	–	+	+
1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу	–	–	–	+	+	+
1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	–	–	–	+	++	–
1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності	+	–	–	–	++	–
СЦ 2. Люди як основа розвитку громади	–	–	–	–	–	++
2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді	–	–	–	–	–	–
2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	–	–	–	–	–	–

2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади	—	—	—	—	—	++
2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців	—	—	—	—	—	—
СЦ 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення	++	+	+	++	++	—
3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури	—	—	—	—	+	—
3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів	—	—	—	—	—	—
3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.	—	—	—	—	++	—
3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади	++	++	—	++	+	—

Примітка: для оцінювання відповідності цілей використовувалася наступна шкала:

++ – цілі Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року повністю узгоджені зі стратегічними цілями Стратегії розвитку Черкаської області на 2021–2027 роки;

+ – цілі Стратегії достатньо узгоджені зі стратегічними цілями Стратегії розвитку Черкаської області на 2021–2027 роки;

— – цілі Стратегії та стратегічні цілі Стратегії розвитку Черкаської області на 2021–2027 роки нейтральні по відношенню одна до одної;

II. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

2.1. Кліматичні особливості території, для якої розробляється стратегічна екологічна оцінка

Іркліївська сільська територіальна громада розташована в центральній частині України, на території північно-східної частини Черкаської області, у зоні Лісостепу. Географічне положення зумовлює формування на цій території помірно континентального клімату, який поєднує риси як континентального, так і морського кліматів. Основними особливостями такого клімату є чітко виражені пори року, помірно тепле вологе літо, морозні зими, перехідні сезони з нестійкою погодою, а також достатня кількість сонячних днів протягом року — близько 2000 годин сонячного сяйва щороку.

Температурний режим

Середньорічна температура повітря в межах громади становить близько $+8,0...+9,0$ °C. Найхолоднішим місяцем року є січень із середньою температурою $-5...-6$ °C, однак можливі зниження до -20 °C і нижче під час холодних антициклонів. Найтепліший місяць — липень, коли середньомісячна температура становить $+20...+22$ °C, а максимальні значення можуть сягати $+35$ °C і вище (Рис.2.1). Значні коливання температури між сезонами обумовлені континентальним характером клімату. Весна настає відносно рано — наприкінці березня — на початку квітня, літо тривале, тепле, іноді спекотне. Осінь переважно м'яка, але з частими похолоданнями у другій половині жовтня. Зима помірно холодна, із нестійким сніговим покривом.

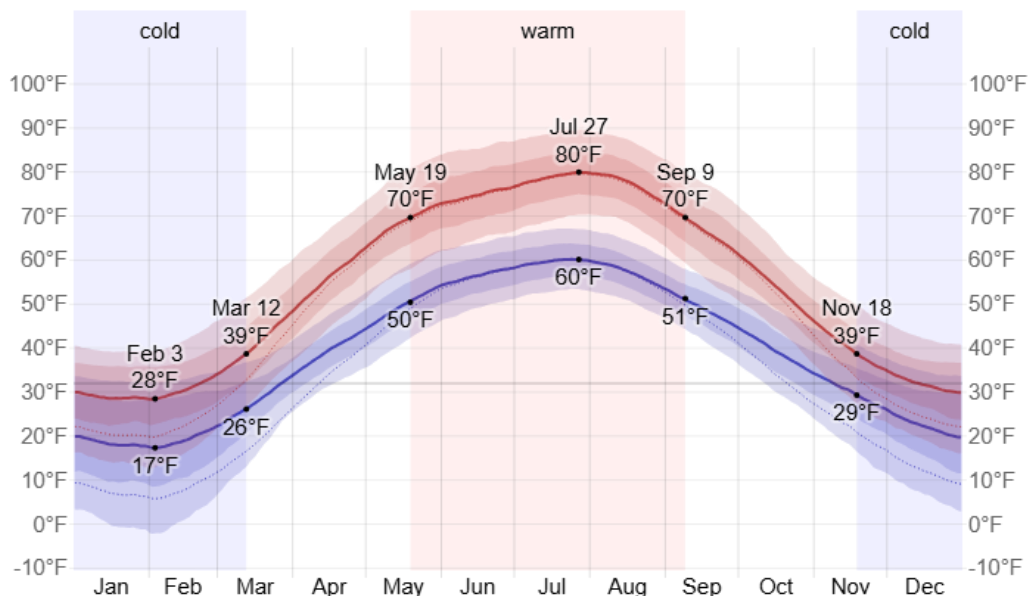

Рис. 2.1. Значення середніх, максимальних та мінімальних температур в Іркліївській сільській ТГ

Атмосферні опади

Середньорічна кількість опадів становить близько 550–600 мм. Найбільша кількість опадів припадає на теплий період року (травень–липень), часто у вигляді короткочасних, але інтенсивних дощів з грозами. Більш детально з наявними статистичними даними інформація представлена у вигляді графіків взятих з сайту WeatherSpark.com (Рис. 2.2., Рис. 2.3). У зимовий період опади випадають переважно у вигляді снігу, однак через часті відлиги можливі й дощі.

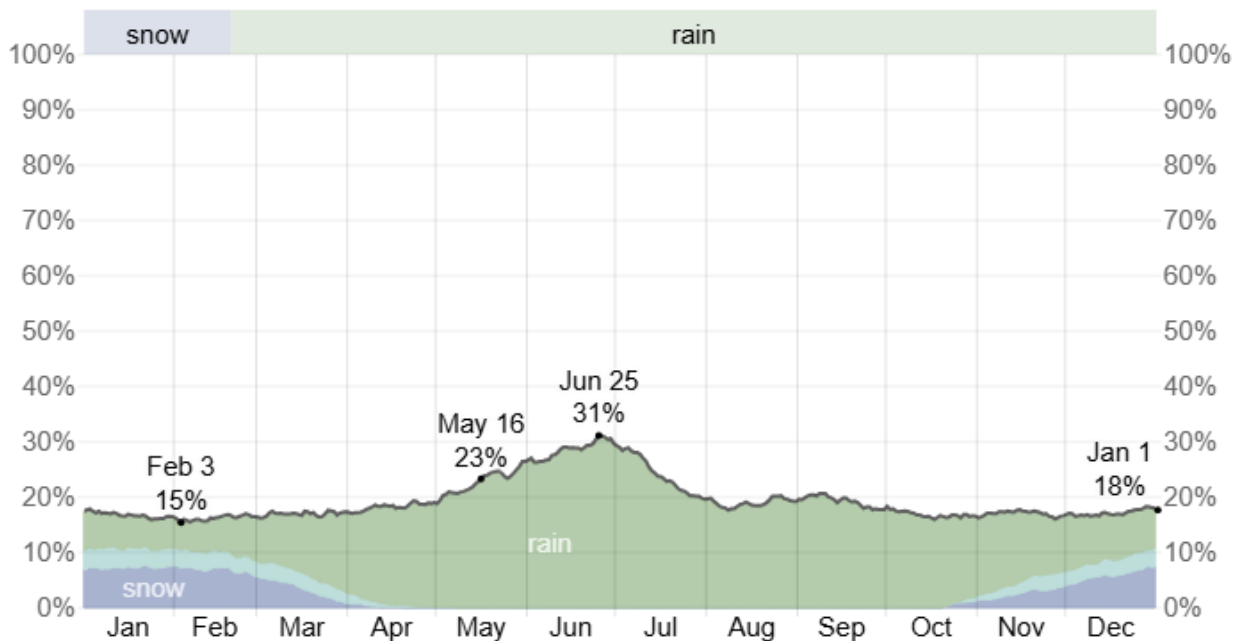

Рис. 2.2. Значення середніх, максимальних та мінімальних температур в Іркліївській сільській ТГ

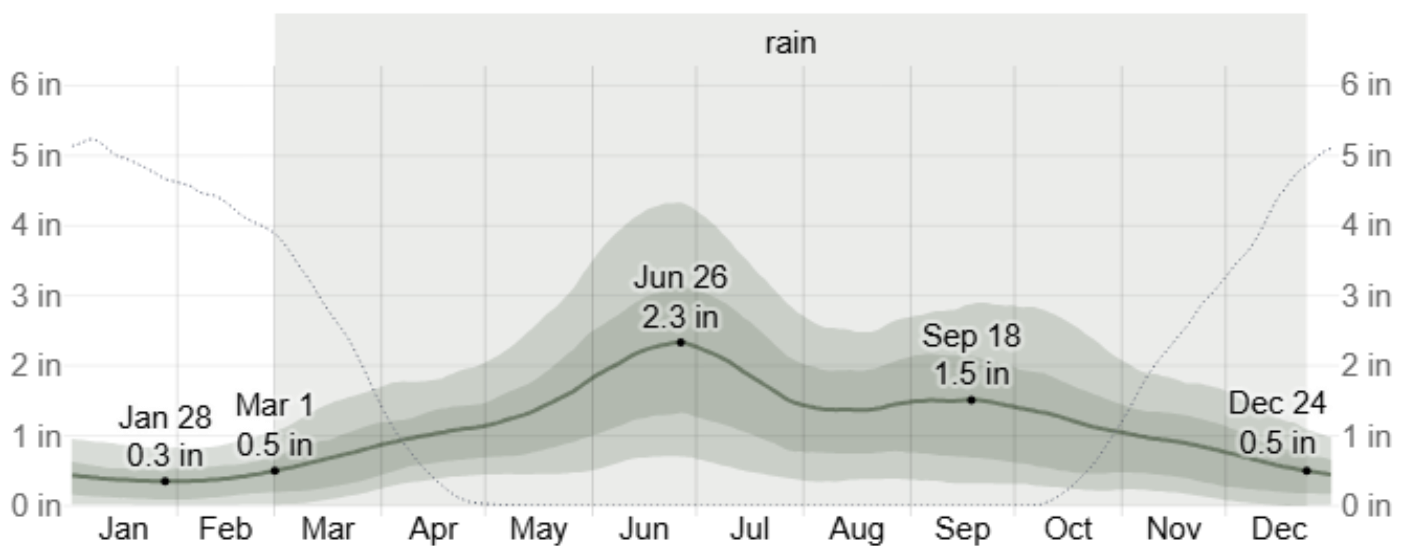

Рис. 2.3. Середньомісячна кількість опадів в Іркліївській сільській ТГ

Вологість повітря і вітровий режим

Клімат на території Іркліївської сільської громади є загалом помірно вологим, із середньорічною кількістю опадів у межах 550–600 мм. Середньорічна відносна вологість становить близько 75–80 %, однак її значення суттєво змінюються впродовж року залежно від температурного режиму, кількості опадів та атмосферної циркуляції.

Найвищі показники вологості спостерігаються в осінньо-зимовий період, особливо у листопаді–грудні та в лютому–березні, коли середньодобова вологість повітря часто перевищує 85–90 %. Це зумовлено поєднанням низьких температур і зменшенням випаровування, а також підвищеною хмарністю й частими опадами. У весняно-літній період, особливо у травні–червні, вологість повітря суттєво знижується, іноді опускаючись до 50–60 %, що пов'язано з підвищенням температури, активним сонячним випромінюванням і зростанням випаровування. У ці місяці спостерігається ризик ґрунтових і атмосферних посух, які негативно впливають на ріст сільськогосподарських культур, особливо за відсутності зволоження у фазі активної вегетації (Рис. 2.4).

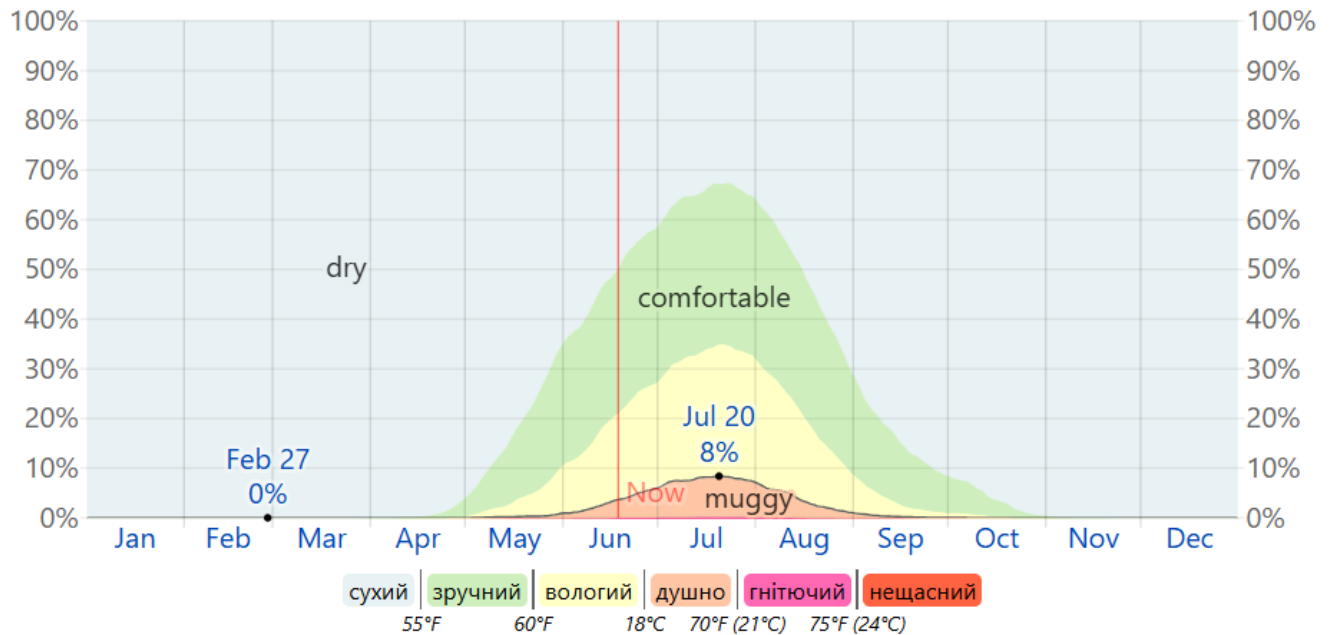

Рис. 2.4. Середні значення рівня вологості в Іркліївській сільській ТГ

Крім сезонних, фіксуються й добові коливання вологості: у нічні та ранкові години вона вища, тоді як у денний час — знижується. Це може викликати утворення туманів, особливо у перехідні сезони (осінь і весна), що впливає на видимість та мікроклімат окремих ділянок. У зимовий період громада зазнає впливу циклонів із заходу та північного заходу, що викликають хуртовини, опади та різкі пониження температури. Середня відносна вологість повітря впродовж року становить 75–80 %, з максимумами у зимові місяці. У травні–червні фіксуються найнижчі показники вологості, що підвищує ризики ґрунтових посух на початкових етапах розвитку рослин.

Вітровий режим на території Іркліївської сільської територіальної громади характеризується помірною інтенсивністю, з типовими для центральної України напрямками та швидкостями вітру. Впродовж року переважають вітри північно-західного, південного та західного напрямків, що пов'язано з особливостями атмосферної циркуляції в регіоні. Середньорічна швидкість вітру становить близько 3–5 метрів за секунду. Згідно зі статистичними даними найвищі середньомісячні швидкості спостерігаються в лютому та березні, коли внаслідок переходу сезонів активізується циклонічна діяльність (Рис.2.5.). У ці періоди швидкість вітру може сягати 6–7 м/с, а під час проходження фронтів або штормових явищ — до 15–20 м/с. Найменша середньомісячна швидкість вітру зазвичай фіксується влітку, у липні–серпні, і становить 2–3 м/с.

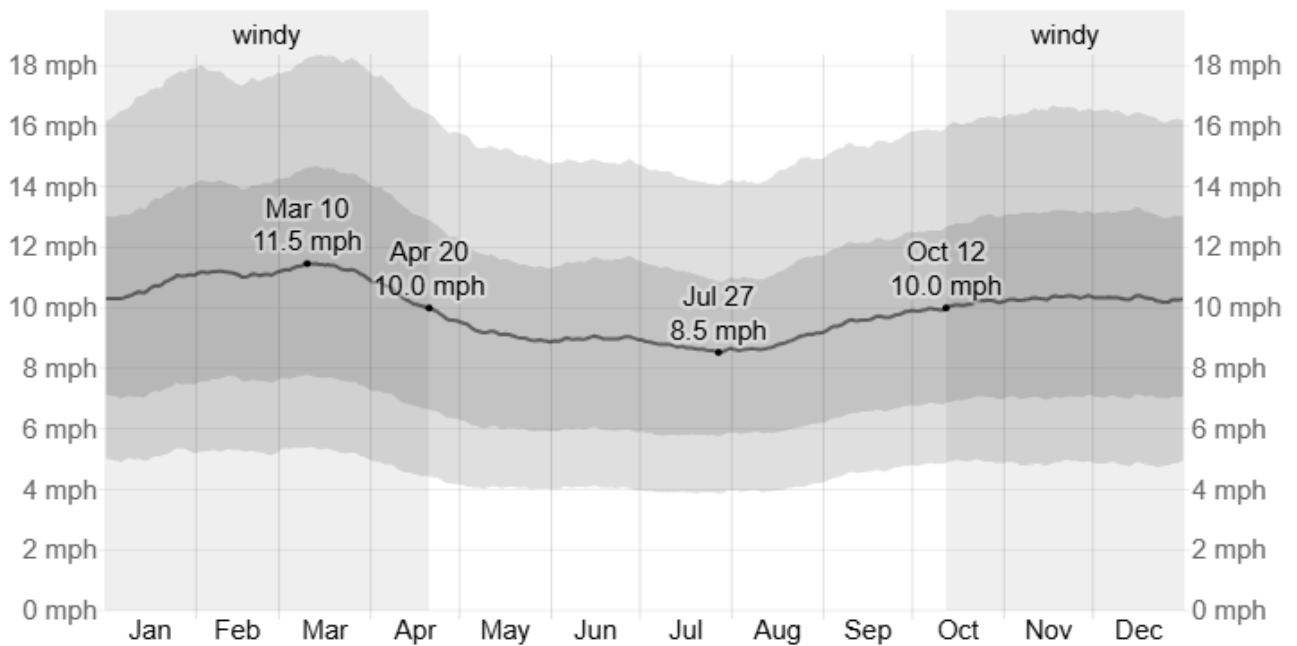

Рис. 2.5. Середні значення швидкості вітру в Іркліївській сільській ТГ

Вітри південного напрямку частіше спостерігаються в літній період, особливо у червні–серпні, приносячи сухе й гаряче повітря, що сприяє підвищенню температури та зниженню вологості повітря. Це створює умови для активного випаровування вологи з ґрунтів, провокуючи швидке висихання верхніх шарів орного шару, особливо на супіщаних і відкритих ділянках. У ці періоди вітри можуть посилювати прояви літньої посухи, негативно впливаючи на врожайність сільськогосподарських культур.

У холодний період року переважають північно-західні та північні вітри, які приносять холодне повітря з півночі та північного заходу Європи. Взимку це часто супроводжується пониженням температури, хуртовинами та зниженням видимості, особливо на відкритій території з невеликою кількістю природних перешкод. Вітри у цей час спричиняють переохолодження поверхонь, створюють умови для заметів і обмерзання транспортної інфраструктури. Напрямки вітру, характерні для території Іркліївської сільської

територіальної громади, наочно подані в графіку нижче, який відображає частоту вітрів різних напрямків протягом року, дозволяючи визначити переважаючі повітряні потоки (Рис. 2.6.).

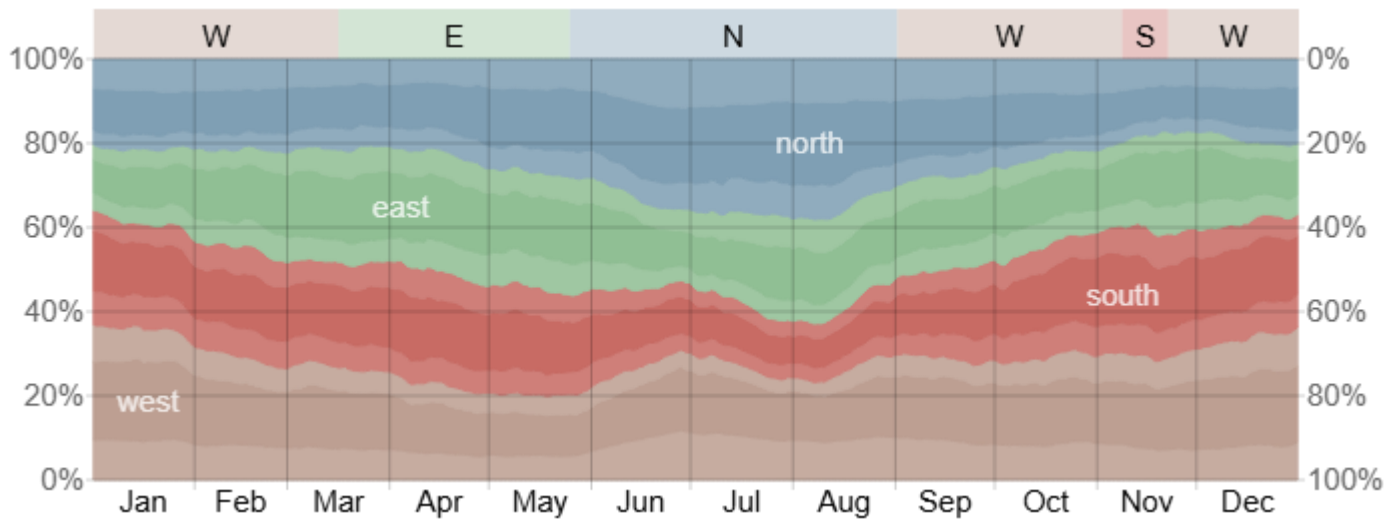

Рис. 2.6. Напрямок вітру в Іркліївській сільській ТГ (помісячна)

2.1.1. Викиди парникових газів

Одним із головних чинників, що сприяють змінам клімату на глобальному й регіональному рівнях, є надмірні викиди парникових та інших забруднюючих газів, більшість з яких утворюються внаслідок людської діяльності. Основними джерелами таких викидів залишаються промислові підприємства, транспортний сектор, сільське господарство, а також масштабні пожежі на природних територіях. Парникові гази — зокрема, вуглекислий газ (CO_2), метан (CH_4), оксид азоту (N_2O) — підсилюють природний парниковий ефект, затримуючи теплове випромінювання в нижніх шарах атмосфери. Це призводить до глобального потепління, зміни погодних режимів і збільшення частоти екстремальних кліматичних явищ.

Згідно з даними Головного управління статистики у Черкаській області та Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Черкаській області за 2023 рік, у 2023 році загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел становив 61,8 тис. тонн, що є істотним зростанням — на 14,8 тис. тонн більше, порівняно з 2022 роком, коли цей показник становив 47,0 тис. тонн. Таким чином, попри позитивну тенденцію попередніх років (зниження з 57,9 тис. тонн у 2018 році до 47,0 тис. тонн у 2022 році), у 2023 році зафіксовано різке зростання обсягів викидів, що може свідчити про поновлення або активізацію виробничої діяльності окремих підприємств, зменшення ефективності контролю за викидами або тимчасове зниження природоохоронної активності на фоні економічних викликів.

Наведені вище дані деталізовано в таблиці «Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремих населених пунктах», де відображено обсяги викидів у тис. тонн за останні роки (Табл.2.1). Такий підхід дозволяє визначити найбільш навантажені у екологічному плані території, відстежити тенденції зростання або зниження викидів у кожному конкретному населеному пункті та виявити локальні осередки забруднення. Інформація, подана в таблиці, є важливою для оцінки ефективності заходів з охорони атмосферного повітря, а також для планування цільових природоохоронних та управлінських рішень на місцевому рівні.

Таблиця 2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремих населених пунктах, тис. т

	2000	2021	2022	2023
Всього в т.ч.	28,778	47,651	46,969	61,8
м. Черкаси	16,821	-	-	16,8
м. Ватутіне	0,817	-	-	0,8
м. Канів	0,115	-	-	0,1
м. Золотоноша	0,546	-	-	0,5
м. Сміла	1,31	-	-	1,3
м. Умань	0,79	-	-	0,8
Звенигородський р-н	0,852	3,352	3,320	3,4
Золотоніський р-н	1,357	6,278	5,529	5,3
Уманський р-н	0,476	5,294	5,330	5,4
Черкаський р-н	0,411	32,727	32,790	47,7

Таке зростання є тривожним сигналом у контексті кліматичної стабільності регіону й вимагає посилення заходів з боку органів місцевого самоврядування та держави. Зокрема, актуальним стає розширення систем моніторингу якості повітря, модернізація очисного обладнання на промислових об'єктах, підвищення енергоефективності підприємств, а також перехід до використання відновлюваних джерел енергії.

У 2023 році, так само як і у 2024, основними джерелами викидів забруднюючих речовин у повітря в Черкаській області залишилися три великі стаціонарні підприємства: ПрАТ «Черкаське хімволокно» (ВП «Черкаська ТЕЦ») — з валовим обсягом 28,989 тис. тонн (порівняно з 2022 роком по-відовження зафіксувало збільшення на 11,783 тис. тонн), ПрАТ «Миронівська птахофабрика» — 6,178 тис. тонн (зростання на 0,279 тис. тонн), а також ПрАТ «АЗОТ» — 6,018 тис. тонн (ріст на 2,913 тис. тонн). Сумарний обсяг викидів цих трьох під-приємств становив 41,185 тис. тонн, що складає близько 67 % від загальних викидів стаціонарних джерел у регіоні. Такі дані наочно свідчать про їх надзвичайно великий внесок у загальний рівень забруднення атмосфери й потребу у пріоритетному застосуванні сучасних технологій очищення, підвищених екологічних стандартів та посиленого моніторингу на державному рівні.

Щодо Іркліївської сільської територіальної громади, відкритих офіційних даних про обсяги викидів або конкретні стаціонарні джерела забруднення у 2023 році на регіональному чи обласному рівні станом на теперішній час немає. Це пов'язано з тим, що в межах громади немає великих промислових підприємств, які б підпадали під обов'язкову звітність, або ж їх викиди статистично не виділені окремо.

Загалом, аналіз викидів забруднюючих речовин в атмосферу свідчить про наявність локалізованих джерел антропогенного навантаження на повітряне середовище, переважно пов'язаних із діяльністю великих промислових підприємств у межах області. Водночас, важливим аспектом екологічної безпеки є також радіаційний стан довкілля, що визначається як природними, так і техногенними факторами. У цьому контексті доцільно розглянути ситуацію з радіоактивним фоном на території Іркліївської громади, зокрема з урахуванням загальнообласного моніторингу та історичних обставин, пов'язаних з аварією на Чорнобильській АЕС.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 липня 1991 року № 106, території Іркліївської громади не належать до зони, що зазнала забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Загальнометодологічні дані щодо забруднення радіоактивними речовинами в Заказі Черкаської області щодня збиралися на метеостанції в Черкасах, де визначали радіоактивність опадів у бекерелях на квадратний метр, з подальшою річною сумарною бета-активністю атмосферних опадів — показником від 38,4 до 45,1 Бк/м², що значно нижче допустимого рівня у 584 Бк/м². Средньомісячна гамма-активність фоновому випромінюванню становила 10–15 мкР/год, що нижче нормативу 25 мкР/год, а максимальні пікові значення не перевищували 15 мкР/год. За даними SaveEcoBot, у селі Іркліїв станом на 2 січня 2025 року середній рівень радіаційного фону склав 0,160 мкЗв/год, що корелює з нормою природного фоновому рівня і знаходиться нижче порогових значень. Цей показник відповідає приблизно 16 мкР/год, що є типовим для сільської місцевості. Загалом, радіаційна ситуація в Іркліївській громаді залишається стабільною, у межах природного фоновому рівня, без ознак додаткового забруднення або підвищеного ризику для населення. Наявні дані підтверджують, що викиди з атмосфери не перевищують установлених граничних норм, тож радіаційний фон не становить загрози для здоров'я мешканців чи сільськогосподарської продукції.

2.1.2. Водні ресурси.

Водні ресурси Іркліївської сільської територіальної громади представлені комплексом поверхневих та підземних вод, які забезпечують потреби населення, сільського господарства та промисловості. Основним водним об'єктом на території громади є річка Ірклій — важлива водна артерія регіону, а також численні ставки, зокрема Іркліївський, Сухий та Великий ставки, що використовуються для зрошення, рибицтва та інших господарських потреб. Значну роль відіграють також підземні води артезіанських і

грунтових горизонтів, які є основним джерелом питного водопостачання для населених пунктів громади.

За даними регіонального екологічного моніторингу Черкаської області за 2023 рік, які включають аналіз якості поверхневих вод у річці Ірклій поблизу Ірклієва, концентрація нітратів коливається в межах 45–55 мг/дм³, що трохи перевищує гранично допустиму концентрацію (ГДК) для питної води, встановлену на рівні 50 мг/дм³. Вміст амонію в річковій воді зафіксовано на рівні 0,5–0,8 мг/дм³, що також наближається до верхньої межі допустимих значень (1,0 мг/дм³). Концентрація фосфатів становить 0,15–0,25 мг/дм³, що вказує на ризик розвитку евтрофікації, особливо в теплі місяці.

Підземні води артезіанських свердловин у межах громади за даними 2023 року характеризуються кращою якістю, однак у деяких точках зафіксовано підвищення концентрації нітратів до 30 мг/дм³ — що нижче ГДК, але свідчить про можливий вплив сільськогосподарських джерел забруднення. Вміст пестицидів у пробах підземних вод не перевищує нормативних значень, але потребує постійного контролю.

Загалом, рівень забруднення водних ресурсів Іркліївської громади є помірним, проте має тенденцію до зростання через інтенсивне аграрне навантаження, зокрема використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Це підкреслює необхідність регулярного моніторингу якості води, впровадження заходів зі зниження хімічного навантаження на водні об'єкти та збереження природних водно-болотних угідь і лісосмуг, що відіграють важливу роль у підтриманні екологічної рівноваги.

Порівняно із сусідніми громадами, Іркліївська громада має дещо гірший стан водних ресурсів. Зокрема, у Чорнобаївській селищній громаді концентрації нітратів у місцевих річках і ставках зафіксовані на рівні 35–45 мг/дм³, амонію – 0,3–0,6 мг/дм³, що свідчить про більш стабільний екологічний стан. У Золотоніській міській громаді, яка має більшу частку урбанізованої території, якість поверхневих вод дещо краща завдяки наявності комплексних систем очищення і регулювання стоків; тут концентрації нітратів не перевищують 40 мг/дм³, а амонію – 0,4–0,7 мг/дм³. Вознесенська сільська громада демонструє найкращі показники серед громад-сусідів, оскільки концентрації нітратів у водоймах не перевищують 35 мг/дм³, амонію – 0,2–0,5 мг/дм³, що обумовлено менш інтенсивним агровикористанням та збереженням природних водоохоронних зон.

Щодо підземних вод, у Іркліївській громаді концентрація нітратів в артезіанських свердловинах сягає 30 мг/дм³, тоді як у Чорнобаївській і Вознесенській громадах цей показник коливається в межах 20–25 мг/дм³, що вказує на нижчий рівень забруднення. Золотоніська міська громада також має підземні води з більш стабільними показниками, завдяки більш жорсткому контролю за якістю води. Вміст пестицидів у підземних водах усіх зазначених громад не перевищує нормативів, але в деяких точках спостерігається незначне підвищення, що потребує подальшого моніторингу. Для наочнішого розуміння рівня забруднення водних ресурсів Іркліївської громади у порівнянні з сусідніми територіальними громадами та Золотоніським районом загалом наведено відповідні

показники у таблиці нижче (Табл. 2.2.). Вона містить детальні дані щодо концентрацій основних забруднювачів у поверхневих і підземних водах, що дозволяє оцінити екологічний стан водних ресурсів у регіоні.

Таблиця 2.2.

Порівняльна характеристика рівня забруднення водних ресурсів Іркліївської сільської територіальної громади та сусідніх територіальних громад (мг/дм³)

Показник	Іркліївська ТГ	Чорнобайвська СТГ	Золотоніська МТГ	Вознесенська СТГ	Гранично допустимі концентрації (ГДК)
Концентрація нітратів, мг/дм ³	45–55	35–45	35–40	30–35	50
Концентрація амонію, мг/дм ³	0,5–0,8	0,3–0,6	0,4–0,7	0,2–0,5	1,0
Концентрація фосфатів, мг/дм ³	0,15–0,25	0,10–0,18	0,12–0,20	0,08–0,15	0,5
Нітрати у підземних водах, мг/дм ³	25–30	20–25	20–22	18–23	50
Пестициди у підземних водах	Нижче нормативів	Нижче нормативів	Нижче нормативів	Нижче нормативів	Відповідно до санітарних норм

Таким чином, порівняльний аналіз свідчить, що Іркліївська громада має більш виражені проблеми із забрудненням водних ресурсів у порівнянні з найближчими сусідами. Це обумовлено інтенсивнішим використанням агрохімікатів і недостатнім рівнем природоохоронних заходів. Така ситуація вимагає посилення системи моніторингу якості води, вдосконалення агротехнологій, а також розширення природоохоронних зон для збереження водних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки на території громади.

2.1.3. Відходи.

Згідно з Регіональною доповіддю про стан навколишнього природного середовища в Черкаській області за 2023 рік, у регіоні спостерігається стійка тенденція до зростання обсягів утворення та накопичення відходів. Це пов'язано з активізацією сільськогосподарської діяльності, зростанням чисельності населення та процесами урбанізації, що призводить до збільшення виробництва як побутових, так і промислових відходів. Загалом у 2023 році в Черкаській області утворено понад 1,5 млн тонн відходів, із яких приблизно 60% припадає на побутові відходи, близько 30% — на промислові, а решта 10% — на сільськогосподарські відходи. При цьому частка небезпечних відходів становить близько 5% від загального обсягу, що створює додаткові виклики для екологічного контролю та безпечного зберігання. Станом на 2023 рік у Черкаській області загальний

обсяг утворених відходів I–IV класів небезпеки склав 1525,3 тисяч тонн. З цієї кількості 1463,2 тисяч тонн припадає на промислові відходи, які утворюються в результаті діяльності підприємств та організацій, тоді як побутові відходи від домогосподарств становлять близько 62,0 тисяч тонн. Серед промислових відходів переважна більшість — 99,9% — належить до IV класу небезпеки, що означає їхню відносно низьку екологічну загрозу.

Іркліївська сільська територіальна громада, розташована в межах Черкаської області, також відчуває суттєві проблеми у сфері управління відходами. За офіційними даними місцевої влади, у 2023 році на території громади утворено близько 2,3 тисяч тонн побутових відходів, що на 5% перевищує показник 2022 року. Зростання пов'язане як із збільшенням кількості населення, так і з активізацією сільськогосподарської діяльності, що призводить до утворення додаткових обсягів відходів органічного та виробничого походження. Основними джерелами утворення відходів у громаді є домогосподарства, сільськогосподарські підприємства, а також невеликі виробничі підприємства і підприємці малого бізнесу.

Зафіксовано, що більшість побутових відходів в Іркліївській громаді не проходить достатньої переробки чи утилізації: близько 70% відходів потрапляють на сміттєзвалища, з яких значна частина несанкціонована, що створює екологічні ризики забруднення ґрунтів та підземних вод, що свідчить про необхідність удосконалення системи збору та переробки відходів у громаді.

У контексті цих викликів Іркліївська громада потребує розвитку інфраструктури для ефективного сортування, збору та утилізації відходів, а також активізації просвітницьких кампаній для підвищення екологічної свідомості мешканців. Впровадження сучасних технологій компостування органічних відходів та розширення мережі пунктів прийому вторинної сировини сприятиме зменшенню загального обсягу відходів, що потрапляють на полігони, а також знизить негативний вплив на довкілля.

2.1.4. Земельні ресурси та ґрунти

Іркліївська сільська територіальна громада, характеризується ґрунтами, які зазнають значного впливу сільськогосподарської діяльності, що є однією з провідних галузей регіону, що в свою чергу зумовлює значне навантаження на ґрунтовий покрив. За даними Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Черкаській області за 2023 рік, які базуються на систематичних моніторингових дослідженнях, стан ґрунтів у Іркліївській громаді характеризується як таким, що потребує посиленої уваги та впровадження заходів із збереження родючості й екологічної безпеки.

Основними факторами, що впливають на якість ґрунтів громади, є інтенсивне застосування мінеральних добрив, пестицидів та гербіцидів, а також інші агротехнічні заходи. Моніторинг вказує на те, що близько 15% площ сільськогосподарських земель мають перевищення гранично допустимих концентрацій (ГДК) важких металів, серед яких домінують свинець, кадмій, цинк і мідь. Середній вміст свинцю на досліджених ділянках

складає близько 3,2 мг/кг, що майже вдвічі перевищує нормативні значення, встановлені для аграрних ґрунтів. Кадмій та цинк також мають перевищення на рівні 1,8 мг/кг і 4,5 мг/кг відповідно, що свідчить про акумуляцію токсичних елементів у ґрунтовому профілі.

Підвищені концентрації пестицидів та агрохімікатів також реєструються на значній частині сільськогосподарських угідь. За результатами лабораторних досліджень, залишки пестицидів у ґрунті іноді досягають 0,08 мг/кг, що перевищує допустимі норми для даного типу ґрунтів. Це є наслідком інтенсивного використання засобів захисту рослин без належного контролю та дотримання норм безпеки. Такі умови створюють потенційні ризики для довкілля, зокрема забруднення ґрунтових вод та зниження біорізноманіття.

Додатковою проблемою є деградація ґрунтів через ерозійні процеси. У 2023 році в Іркліївській громаді близько 10% території, особливо на схилах і відкритих ділянках, піддавалися різним видам ерозії, що спричиняє втрату родючого шару. Втрата гумусу в цих місцях сягає 12–15%, що негативно впливає на водоутримуючу здатність ґрунтів і їх здатність підтримувати продуктивність сільськогосподарських культур. Це також підсилює ризики посух і знижує стійкість ландшафтів до несприятливих погодних умов.

За даними екологічного моніторингу, сумарна площа ґрунтів із забрудненням, що перевищує гранично допустимі концентрації, становить близько 1800 гектарів, що потребує особливої уваги з боку місцевої влади і сільськогосподарських підприємств. При цьому варто відзначити, що понад 85% території громади характеризується задовільним станом ґрунтового покриву з точки зору хімічного забруднення, що відкриває можливості для впровадження заходів з покращення екологічної ситуації.

Для стабілізації і поліпшення екологічного стану ґрунтів Іркліївської громади в рамках стратегічної екологічної оцінки рекомендується посилити моніторинг забруднення, впроваджувати комплексні агротехнічні заходи, спрямовані на збереження гумусу, боротьбу з ерозією та зниження застосування шкідливих хімікатів. Особливо актуальним є запровадження сівозмін, використання органічних добрив, мінімізація обробітку ґрунту та заходи з відновлення деградованих земель.

2.1.5. Біорозмаїття, флора, фауна та заповідні території.

На території Іркліївської сільської територіальної громади переважає поєднання лісових, лучних, болотних, степових та водних екосистем, характерне для лісостепової зони центру України. До початку 2025 року в межах громади створено ботанічну пам'ятку місцевого значення «Коврай» біля села Придніпровське, яка охороняє цінні деревні та трав'янисті угруповання, що є невід'ємною частиною регіональної екологічної мережі. Цей об'єкт був створений з метою охорони ділянок з типовою заплавною рослинністю та наявністю рідкісних видів рослин. Він є потенційною основою для розширення системи заповідних територій у межах громади. Водночас, більшість цінних біотопів, таких як степові балки, вологі луки, фрагменти старовікових лісів, залишаються поза межами формалізованої охорони і потребують включення до регіонального реєстру цінних

природних територій або створення нових об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ). Для належного управління природними ресурсами та збереження екологічного балансу на території Іркліївської сільської територіальної громади важливим є облік та аналіз існуючих об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ). Ці об'єкти виступають осередками збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, відіграють ключову роль у формуванні екологічної мережі регіону, а також мають потенціал для розвитку наукової, освітньої, рекреаційної та екотуристичної діяльності. Наразі на території громади функціонує Ландшафтний заказник «Мацкова гора», площею 20 га².

Лісова рослинність охоплює переважно дубово-соснові, соснові та дубово-грабові деревостани, які формують природні масиви в межах річкових долин і стрімких схилів Дніпра. Саме в цих ділянках зберігаються давні балки та уривки лучисто-степової флори, де спостерігаються рідкісні оселища, ізольовані, але дуже важливі для екологічної стабільності громади. Лучні та болотні угруповання сформовані заплавами луками та осоково-трав'янистими болотами, які створюють значний біологічний потенціал і слугують місцями зростання не лише характерної для заплави флори, а й уразливих видів, що страждають від осушення, фрагментації земель та інтенсивного сільськогосподарського освоєння території. За загальними оцінками для Черкаської області загалом нараховується 334 види судинних рослин, які перебувають під загрозою зникнення, зокрема 69 видів, занесених до Червоної книги України, й кілька видів, включених до європейських та міжнародних червоних списків.

Степові елементи флори збереглися локально, переважно на південних схилах терас, стародавніх балках і узбіччях шляхів. Ці острівці степу, хоч і дрібні, відіграють важливу роль у збереженні генетичної різноманітності регіональних видів, але зазнають значного тиску через копітку господарську діяльність, випалювання трави та випасання худоби.

Більшість угруповань громади перебуває під загрозою деградації через антропогенні фактори: викиди промислових та сільськогосподарських забруднювачів у ґрунти й воду, масове осушення земель під поля, застосування монокультур та агрохімікатів, неконтрольоване знищення оселищ під забудову або розширення агровиробництва. Особливо вразливими для рідкісних рослин є місця осушених заплави та боліт, де розвиваються екотопи, що нині перебувають поза пріоритетами природоохоронних зон.

Щодо тваринного світу, лісові території громади є середовищем для звичних для Черкащини ссавців – таких як заєць, лисиця, вовк, куниця, і в меншому ступені – європейська козуля та дикі кабани. У луці та степах переважають малі гризуни: ховрахи, полівки, степові миші, а також хижаки, що живляться ними – яструби і боривітри. Значну екологічну роль мають численні види орнітофауни: лісові – дятли, синиці, сойки, чубаті дрозди, зяблики; у водно-болотних угрупованнях зустрічаються чаплі, крижні, крячки, а також болотяні птахи – журавлі, деркачі, луні. Є дані про гніздування орлана-білохвоста й журавля сірого у регіоні, що потребують подальшої локалізації та охорони.

Рибна фауна громади, представлена видами аквакультури – коропом, товстолобом, білим амуром – хоча і викликає економічний інтерес, але водночас порушує тилове середовище місцевих прісноводних іхтіокомплексів, що включає автохтонні види, та потребує балансування між виробничою діяльністю та екологічною стійкістю.

Додатково важливо відзначити, що значні площі лучно-болотних екосистем підтримують популяції амфібій, рептилій, молюсків (наприклад, перлівниця звичайна), але їх статус на території громади недостатньо вивчений, що обмежує можливості для ефективного управління популяціями та охорони екосистем.

Однією з ключових екологічних загроз і для флори, і для фауни є знищення екосистем через аграрне освоєння, заходи з осушування, застосування пестицидів, а також неконтрольовані випалювання сухої трави, які сприяють фрагментації природних середовищ. Монокультурна складова сільськогосподарської практики примножує ризики втрати біорізноманіття, а за відсутності буферних зон і природоохоронних ділянок біля лісосмуг, лук та водойм суттєво знижується екологічна стійкість.

У цьому контексті стратегічними завданнями для громади є завершення комплексної інвентаризації рідкісних видів рослин та тварин, встановлення моніторингових точок у ключових ландшафтних комплексах, законодавче розширення зон охорони біорізноманіття, забезпечення запровадження буферних смуг із мінімальною агрохімічною навантаженістю, а також контролювання господарської діяльності поблизу лісових масивів, боліт, річкових долин і заповідних місць, зокрема ботанічної пам'ятки «Коврай». Такий підхід дозволить не лише зберегти, але й поступово відновити природні структури громади, інтегрувавши її в ширшу екологічну мережу області.

2.1.6. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Іркліївська сільська територіальна громада має унікальне поєднання природних ландшафтів — від заплавних луків та заболочених територій до фрагментів степу, лісових масивів і водно-болотних екосистем. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є важливою умовою сталого розвитку громади, особливо в умовах інтенсивного агровикористання території, кліматичних змін, осушення земель та фрагментації природних середовищ.

Першочерговим завданням для збереження природних ресурсів громади є розробка та впровадження локальної програми охорони біорізноманіття, яка включатиме комплекс заходів щодо інвентаризації, моніторингу, охорони та відновлення екосистем і окремих видів флори та фауни. На початковому етапі необхідним є проведення еколого-біологічної інвентаризації території громади з виявленням місць зростання рідкісних і зникаючих видів, картуванням природних угруповань та ідентифікацією біотопів, що потребують охорони або відновлення.

Одним із пріоритетів повинно стати розширення мережі природно-заповідного фонду (ПЗФ). Наразі в громаді функціонує лише один об'єкт ПЗФ — ботанічна пам'ятка природи

місцевого значення «Коврай», яка не охоплює всього різноманіття цінних природних оселищ. Необхідно ініціювати створення нових заповідних територій на базі малозмінених фрагментів степових балок, збережених луків, залишків заплавних лісів і заболочених угідь. Такі ділянки можуть отримати статус заказників місцевого значення, а також стати елементами регіональної екомережі Черкаської області.

Важливим напрямом діяльності є створення та підтримка екологічних коридорів, Ощо являють собою ландшафтні смуги, які з'єднують між собою фрагментовані природні території. Це дає змогу забезпечити міграцію тварин, переміщення запилювачів, а також поширення генетично різноманітних популяцій рослин. Такі коридори можуть формуватися уздовж заплав, лісосмуг, берегів каналів, польових доріг із природною рослинністю.

Необхідно включити до планів просторового розвитку громади вимогу щодо створення буферних зон навколо ділянок із високою природною цінністю, особливо в місцях, де відбувається інтенсивне землеробство або наближене будівництво. Буферні зони мають зменшити негативний вплив агрохімікатів, шуму, механічного втручання та випасання худоби на екосистеми.

У сфері аграрного користування варто сприяти впровадженню екологічно дружніх практик землекористування. Це зокрема: зменшення площ під монокультурами, чергування культур (сівозміна), впровадження агролісомеліорації, створення прибережних захисних смуг уздовж водотоків та навколо ставків, відмова від випалювання рослинних залишків та організація спостереження за самовільними вирубками лісів і чагарників.

Також доцільним є відновлення деградованих ділянок (колишніх пасовищ, осушених боліт, розораних луків) за допомогою природного та штучного залуження, насадження місцевих видів рослин, блокування меліоративних каналів для підвищення рівня ґрунтових вод у критичних точках. Водночас слід забезпечити контроль за інвазійними видами, які витісняють автохтонні популяції це, зокрема, амброзія полинолиста, борщівник Сосновського, гледичія колюча, золотарник канадський та інші. Необхідно розробити інструкції для локальних землекористувачів щодо механічних або біологічних методів боротьби з інвазією.

Ще одним ключовим заходом є створення системи довгострокового екологічного моніторингу. Вона має включати спостереження за станом флори та фауни, оцінку чисельності популяцій червонокнижних видів, фіксацію змін у структурі рослинності, гідрологічних умов, виявлення порушень природоохоронного режиму, а також аналіз впливу людської діяльності на екосистеми. Моніторинг доцільно проводити спільно з науковими установами, екологами, учнями місцевих шкіл (через освітні природоохоронні проекти) та залученими фахівцями громадського сектору. Важливо забезпечити просвітницьку та інформаційну кампанію серед населення з питань збереження природи. Організація відкритих еко-заходів, лекцій, створення стендів у школах та клубах, маркування природоохоронних ділянок та екологічних стежок допоможе підвищити рівень

екологічної відповідальності мешканців громади та сприятиме формуванню екологічно орієнтованої культури землекористування.

Таким чином, ефективне збереження біологічного та ландшафтного різноманіття Іркліївської громади вимагає комплексного міжсекторального підходу, поєднання природоохоронних інструментів із просторовим плануванням, агрополітикою, освітніми ініціативами та громадською участю. Реалізація таких заходів не лише зменшить втрати природного багатства, а й сприятиме підвищенню екологічної стійкості території в умовах зміни клімату та соціально-економічної трансформації.

2.1.7. Прогнозовані зміни клімату, якщо документ не буде затверджено.

Згідно з даними Регіональної доповіддю про стан довкілля в Черкаській області та результатами багаторічних спостережень гідрометеорологічної служби, територія Іркліївської сільської територіальної громади, як і загалом Черкаська область, зазнає чітко виражених кліматичних змін, що узгоджуються з національними та глобальними трендами. Починаючи з кінця 1980-х років, на території громади фіксується стійке підвищення середньорічної температури повітря, яке перевищує кліматичні норми базового періоду 1961–1990 років у середньому на 1,3–1,8 °C. Найвиразніше потепління спостерігається у зимовий та весняний періоди, де середні сезонні температури перевищують історичну норму майже на 2 °C, що призводить до скорочення тривалості снігового покриву та загального обсягу снігових опадів.

Крім того, спостерігається тенденція до зростання температурних аномалій та метеорологічної нестабільності. Для останніх десятиліть характерні аномальні періоди теплого повітря в осінньо-зимовий період, а також нетипові для регіону похолодання влітку. Збільшення тривалості літніх суховійних періодів, зменшення кількості ефективних опадів у весняний період, що припадає на фазу активної вегетації сільськогосподарських культур, уже має наслідки для агровиробництва громади, особливо для господарств із незрошуваними землями.

Погіршення гідротермічних умов супроводжується зростанням ризиків ерозійних процесів, зниженням рівня ґрунтових вод у малих водозборах, деградацією заплавних та водно-болотних екосистем. Зміни клімату також посилюють загрозу біотичних ушкоджень лісових і лугових масивів — зростає частота спалахів шкідників та хвороб рослин, що має безпосередній вплив на якість екосистемних послуг, які забезпечуються природними територіями громади.

У контексті цих змін реалізація документа «Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року» та Плану заходів із реалізації Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року є критично важливою умовою для зменшення негативного екологічного впливу та формування адаптивної здатності громади до кліматичних викликів. У разі неприйняття цього документу значно ускладниться системне впровадження природоохоронних,

протиерозійних, водоощадних та кліматично адаптованих заходів у різних секторах економіки громади. Особливо це стосується модернізації водопостачання, управління ґрунтовими ресурсами, переходу до енергоефективних рішень у комунальній сфері.

Відсутність стратегії розвитку та інтегрованого екологічного планування спричинить ризики для довкілля і здоров'я населення. Йдеться, зокрема, про посилення забруднення атмосферного повітря (особливо у зимовий період через використання твердого палива), збільшення антропогенного тиску на водні об'єкти та неможливість координовано реагувати на виклики, пов'язані зі зменшенням природної буферності екосистем. Крім того, актуальні загрози, спричинені повномасштабною війною, зокрема порушення ланцюгів постачання ресурсів, збільшення навантаження на місцеву інфраструктуру, переміщення населення та забруднення довкілля, посилюють потребу в ухваленні стратегічних документів і створенні умов для їх реалізації. Таким чином, формування та реалізація Стратегії розвитку Іркліївської громади має стати не лише інструментом соціально-економічного зростання, а й механізмом зміцнення екологічної безпеки, стійкості ландшафтів до змін клімату та збереження якості життя населення в умовах зростаючого антропогенного і природного навантаження.

2.2. Стан здоров'я населення

Стан здоров'я населення Іркліївської сільської територіальної громади напряму корелює з демографічними тенденціями як на рівні району так і в масштабах області. У Черкаській області простежується стійка тенденція перевищення встановленої норми смертності над народжуваністю. Так, протягом останніх років загальна кількість померлих у 2,6–2,9 рази перевищувала кількість новонароджених. Наприклад, у 2019 році померло 19 700 осіб при 7 600 народжених, що демонструє співвідношення 1:2, а станом на 2021 рік смертність у Черкаській області залишалася в майже трикратному перевищенні над рівнем народжуваності (співвідношення 2,9:1), при цьому демографічне скорочення становило близько –10 осіб на 1 000 населення

Іркліївська громада, як типова сільська місцевість із низькою щільністю населення, просторовою віддаленістю та переважанням осіб старших вікових груп, демонструє ще більш виражену негативну демографічну динаміку. За оцінками, співвідношення рівня смертності до народжуваності у громаді становить близько 2,5–3 разів, що свідчить про поглиблений демографічний дисбаланс, спричинений високою смертністю жителів похилого віку і одночасною відсутністю репродуктивного поповнення.

Ця демографічна ситуація безпосередньо впливає на стан здоров'я: старіння населення призводить до переважання захворюваності на хронічні неінфекційні патології (як-от серцево-судинні серйозності, онкологія, цукровий діабет), які становлять значну частину причин смертності на Черкащині — близько 70 % загальних випадків. В умовах обмеженої мережі медичних послуг, особливо у віддалених селах громади, виявлення та лікування таких захворювань відбувається із запізненням, що сприяє ранній смертності.

Одночасно, численні інфекційні загрози — грип, ГРВІ, туберкульоз, кишкові інфекції — регулярно реєструються в громаді. За 2023–2024 роки в Черкаській області було зареєстровано понад 180 000 випадків грипу та ГРВІ, з яких понад 50 % — діти; крім того, продовжують фіксувати випадки туберкульозу та гострих кишкових інфекцій. У сільських громадах, таких як Іркліївська, низький рівень вакцинації та недостатнє санітарне забезпечення спричиняють локальні спалахи інфекцій, що особливо небезпечно для осіб похилого віку та дітей.

Таким чином, демографічна криза позначається не лише на числових показниках населення, але й формує несприятливий контекст для здоров'я, підсилюючи навантаження на систему охорони здоров'я громади. Високі рівні смертності й поширеність хронічних захворювань у поєднанні з відсутністю достатнього медичного забезпечення створюють синергетичний негативний ефект, що потребує термінових коригувальних заходів.

2.2.1. Прогнозовані зміни стану здоров'я населення, якщо документ не буде затверджено

У разі незатвердження Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року прогнозується подальше погіршення стану здоров'я населення, що обумовлено специфікою демографічної структури території, зокрема переважанням осіб старших вікових груп та низьким рівнем народжуваності. Відсутність комплексного підходу до забезпечення екологічної безпеки та реалізації соціально-медичних заходів сприятиме зростанню показників смертності, насамперед від хронічних неінфекційних захворювань, таких як серцево-судинні, онкологічні і респіраторні патології, що наразі є основними причинами смертності у громаді, районі та області (за даними Регіональної доповіді про стан довкілля в Черкаській області за 2023 рік).

Крім того, збережеться високий рівень захворюваності, пов'язаний із погіршенням якості довкілля, зокрема забрудненням атмосферного повітря та водних ресурсів, що є типовим для сільських периферійних територій з обмеженим доступом до медичних послуг та соціальної інфраструктури. Негативні демографічні тенденції, зокрема депопуляція через природний спад населення, посилять соціально-економічний тиск на громаду, призведуть до зменшення чисельності працездатного населення та збільшення навантаження на локальну систему охорони здоров'я, яка вже має обмежені ресурси.

Відсутність затвердженої стратегії розвитку створить передумови для подальшого погіршення екологічної ситуації та демографічної динаміки, що негативно впливатиме на якість життя, рівень здоров'я та тривалість життя мешканців громади. Це може спричинити довготривалі, важко відновлювані наслідки, які поширяться і на майбутні покоління. Таким чином, впровадження Стратегії розвитку Іркліївської громади з урахуванням екологічних і соціальних аспектів є необхідною умовою для стабілізації стану здоров'я населення, зниження демографічних втрат та забезпечення сталого розвитку території.

III. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО

ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Проведений комплексний аналіз стану навколишнього природного середовища та умов проживання населення Іркліївської сільської територіальної громади, що підлягає потенційному впливу внаслідок впровадження Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, було систематизовано та узагальнено у Таблиці 3.1. У матеріалах наведено детальний перелік антропогенних і техногенних чинників, які негативно впливають на екологічний стан території, а також виокремлено найбільш вразливі компоненти природного середовища: атмосферне повітря, ґрунти, поверхневі і підземні води, флору, фауну та ландшафтні системи. Такий підхід забезпечує основу для подальшого формування пріоритетів природоохоронної політики громади.

Таблиця 3.1.

Компоненти, що зазнають негативного впливу

Чинники негативного впливу	Компоненти довкілля, що зазнають негативного впливу							
	Атмосф е рне повітря	Поверх неві води	Ґрунтові води	Підзем ні води	Ґрунт и	Види і біотопи	Ландш афт	Клімат
Зі сторони житлових забудов	Т, АМ	-	ДВ	-	ДВ, Р	ДВ	ЕЗ	Т, АМ, Т
Зі сторони нежитлових будівель	Т, АМ, П, Т	-	ДВ	-	ДВ, Р	ДВ	ЕЗ	Т, АМ, Т
Зі сторони промислових підприємств	Т, АМ, П, Т	ДВ	інфільт рація ДВ	інфільт рація ДВ	ДВ	АМ, ДВ	ЕЗ	Т, АМ, Т
Зі сторони вулично-дорожньої мережі, автомобільних доріг; шум, викиди хімічних речовин та ПММ	АМ, АЗ, П	-	інфільт рація ДВ	-	АМ, ДВ	АМ, АЗ	Р, АЗ, ЕЗ	АМ, АЗ, П
Зі сторони поводження з ТПВ	АМ, Т Т	-	ДВ	інфільт рація ДВ	ДВ	АМ, ДВ	ЕЗ	Т, Т
Території с/г призначення	-	-	ДВ	-	ДВ, Р	ДВ	-	Т

АМ - атмосфера (механічне перенесення впливу, запахи та механічні частинки),
АЗ - Атмосфера (звукове навантаження),
Е - електромагнітне випромінювання,
П - емісія парникових газів
С - світлове забруднення
ЕЗ - естетичне забруднення
Т - теплове забруднення
Р - прямий механічний вплив (руйнування)
ДВ - дощові води

* Примітка до Таблиці 3.1. Синім кольором зазначено прямі наслідки впливу, зеленим - вторинні, кумулятивні та синергічні.

З огляду на особливості Іркліївської сільської територіальної громади, де домінує сільськогосподарський тип господарювання, основними джерелами негативного впливу на довкілля є інтенсивне землеробство, використання агрохімікатів, а також побутова діяльність населення. Найбільше навантаження припадає на такі компоненти природного середовища, як ґрунти, поверхневі та підземні води, атмосферне повітря, біорізноманіття та ландшафти. Особливу увагу слід приділити стану ґрунтів, які зазнають деградації внаслідок застосування пестицидів і мінеральних добрив, що може призводити до погіршення їх родючості та забруднення водних ресурсів. Забруднення атмосферного повітря пов'язане переважно з використанням техніки в сільському господарстві, спалюванням сухої рослинності, а також побутовими викидами. Водні ресурси громади піддаються тиску через стоки сільськогосподарського походження, зокрема надмірне накопичення нітратів та інших забруднювачів, що погіршує якість питної води та водних екосистем. Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року визначає пріоритетні напрямки, які спрямовані на комплексне розв'язання соціальних, економічних та екологічних викликів. Документ передбачає заходи, що сприятимуть збереженню природних ресурсів, підвищенню екологічної безпеки, покращенню якості довкілля та створенню комфортних умов проживання мешканців громади. Особлива увага приділяється впровадженню практик сталого землекористування, охороні водних ресурсів, збереженню біорізноманіття та відновленню деградованих ландшафтів.

У Таблиці 3.2 наведено аналіз потенційного впливу стратегічних цілей і заходів на стан довкілля у громаді за ключовими екологічними показниками: здоров'я населення, кліматичні умови, природно-заповідний фонд, ґрунти, водні ресурси, атмосферне повітря, ландшафтний вигляд, рівень шумового забруднення, а також охорону культурної і природної спадщини.

Таблиця 3.2.

Вплив стратегічних і оперативних цілей Стратегії на стан навколишнього середовища на територіях, які ймовірно відчують такий вплив.

Стратегічні та оперативні цілі	Компоненти довкілля, що зазнають впливу								
	Людина і здоров'я	Біорізноманітність і ПЗФ	Ґрунти	Поверхневі і підземні води	Повітря	Образ ландшафту	Шум	Культурна і природна спадщина	Кліматичні фактори
Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади									
1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	+	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу	+	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	+	0	+	0	0	-	0	0	+
1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності	+	-	0	0	0	-	0	+	0
Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади									
2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді	+	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	+	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади	+	0	0	0	0	0	0	0	0
2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців	+	0	0	0	0	0	0	0	0

Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення									
3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури	+	0	0	0	0	0	-	0	0
3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів	+	0	0	0	0	0	0	0	0
3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.	+	+	+	0	0	+	0	+	0
3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади	+	+	+	+	0	0	0	+	0

Примітка: Оцінка представлена у трьох категоріях: (-) – негативний вплив, (0) – нейтральний вплив, (+) – позитивний вплив

У рамках розробки Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року одним із пріоритетних напрямів визначено досягнення якісних змін, спрямованих на збереження навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та виправлення наявних екологічних проблем у громаді. Такий підхід є відображенням прагнення громади до впровадження засад сталого розвитку та врахування екологічної безпеки як невід’ємної складової місцевої політики.

Екологічні цілі інтегровані у стратегічну структуру документа та конкретизуються в окремих операційних завданнях, зокрема в завданні 3.3, яке передбачає просторовий розвиток громади шляхом прийняття Комплексного плану та вдосконалення інфраструктури. В рамках цього завдання планується врахування екологічних обмежень, зонування територій з урахуванням природоохоронного статусу окремих ділянок, оптимізація використання земельних ресурсів, розвиток рекреаційних територій і впровадження принципів зеленої інфраструктури, що, в свою чергу, сприятиме покращенню екологічного стану довкілля та підвищенню якості життя мешканців.

Крім того, завдання 3.4 зосереджене на питаннях екологічного управління та енергетичної трансформації громади. Його реалізація передбачає впровадження механізмів постійного моніторингу стану довкілля, заходів з підвищення енергоефективності об’єктів комунальної власності, поступового переходу до використання відновлюваних джерел енергії, а також покращення системи управління відходами відповідно до принципів циркулярної економіки. Окрема увага приділяється зменшенню антропогенного

навантаження на природні системи, зокрема через модернізацію інфраструктури водопостачання та водовідведення, а також охорону водних ресурсів.

Таким чином, Стратегія не лише відображає потребу у соціально-економічному зростанні громади, а й чітко орієнтована на екологічну збалансованість майбутнього розвитку. Запропоновані у ній підходи є основою для збереження екологічного потенціалу території, підвищення екологічної свідомості населення та формування ефективної системи екологічного управління на місцевому рівні.

IV. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, ЗОКРЕМА РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ ІЗ ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (НА ОСНОВІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ДАНИХ, СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ).

Упродовж останніх років Іркліївська сільська територіальна громада стикається з посиленням впливу несприятливих екологічних факторів на якість життя населення, стан довкілля та функціонування місцевої економіки. Найгострішими проблемами залишаються неефективне поводження з побутовими відходами, забруднення водойм, деградація ґрунтів та порушення екосистемної рівноваги. Поширена практика несанкціонованого розміщення та спалювання сміття спричиняє забруднення повітря токсичними речовинами, що негативно позначається на здоров'ї населення. Водночас, забруднення поверхневих вод органічними речовинами, побутовими стоками та порушення водоохоронного режиму сприяють деградації водойм і зниженню водної біорізноманітності. Сільськогосподарські угіддя, які займають переважну частину території громади, піддаються значному антропогенному навантаженню, що проявляється у хімічному забрудненні ґрунтів, ерозійних процесах та виснаженні родючих земель через інтенсивне землекористування.

Для оцінки потенційного впливу реалізації Стратегії розвитку громади на період до 2027 року на навколишнє середовище в рамках стратегічної екологічної оцінки було здійснено експертний аналіз взаємозв'язку запланованих завдань із ключовими екологічними викликами. Оцінка охоплює основні природні компоненти, зокрема атмосферне повітря, ґрунти, поверхневі та підземні води, а також біорізноманіття, з урахуванням рівня впливу кожної з проблем на ці компоненти. Нижче наведено узагальнену таблицю, що відображає результати даного аналізу для Іркліївської сільської територіальної громади.

Таблиця 4.1.

Екологічні проблеми громади та їх зв'язок із Стратегією

Сфера та компоненти довкілля, що можуть зазнавати впливу	Екологічні проблеми	Завдання Стратегії, спрямовані на вирішення екологічних проблем
---	----------------------------	--

Сфера поводження з побутовими відходами	Відсутність розгалуженої системи збору та утилізації ТПВ призводить до несанкціонованих звалищ у довколишніх лісопарках, узбіччях доріг та прибережних зонах.	Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади 3.4.1. Розвиток системи управління відходами та благоустрою територій 3.4.3. Покращення екологічної інфраструктури Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури. 3.3.4. Покращення благоустрою населених пунктів
Земельні ресурси	Більша частка земель громади — сільгоспугіддя, на яких майже постійно застосовуються пестициди та мінеральні добрива. Це призводить до хімічного забруднення ґрунтів, виснаження гумусового шару та ерозійних процесів.	Операційна ціль 1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції 1.3.2. Підтримка модернізації агровиробництва через впровадження сучасних технологій Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади 3.4.2. Охорона довкілля та управління природними ресурсами Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури. 3.3.2. Упорядкування земельного фонду громади
Рекреаційні ресурси	Зони відпочинку біля річки Ірклій та зелені масиви громади не мають достатнього санітарного облаштування, захисних смуг і контейнерів. Це	Операційна ціль 2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді 2.1.2. Створення доступних просторів для відпочинку родин

	призводить до засмічення території й деградації природних біотопів.	Операційна ціль 1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності 1.4.2. Розвиток малих форм туристичної інфраструктури 1.4.4. Створення туристичних маршрутів Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади 3.4.2. Охорона довкілля 3.4.3. Покращення екологічної інфраструктури
Водні ресурси	Річка Ірклій та інші меліоративні канали зазнають забруднення як побутовими стоками, так і агрохімікатами з довколишніх полів.	Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади 3.4.2. Охорона довкілля та управління природними ресурсами Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури. 3.3.1. Розробка і впровадження Комплексного плану просторового розвитку (може включати водоохоронні заходи) 3.3.2. Упорядкування земельного фонду громади (включаючи прибережні захисні смуги)
Атмосферне повітря	Спалювання відходів створює значне перевищення забруднювальних речовин в повітрі (оксиди, діоксини)	Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади 3.4.1. Система управління відходами (щоб зменшити спалювання)

		3.4.2. Охорона довкілля та управління природними ресурсами Операційна ціль 3.3. <i>Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.</i> 3.3.3. Модернізація дорожньої інфраструктури (може знизити пил та викиди) Операційна ціль 1.3. <i>Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції</i> 1.3.2. Модернізація агровиробництва (впровадження безпечних для повітря технологій)
--	--	---

Для формування ефективної екологічної політики Іркліївської сільської територіальної громади необхідно комплексно враховувати чинники, які впливають на стан довкілля та якість життя населення. Такий підхід дозволяє не лише усунути окремі наслідки екологічних порушень, а й сформувати сталу модель природокористування, орієнтовану на довгострокову екологічну безпеку та збалансований розвиток території.

У межах стратегічного планування було здійснено оцінювання чинників, що формують екологічну ситуацію в громаді. Зокрема, проведено аналіз внутрішніх і зовнішніх впливів, які обумовлюють як існуючі проблеми, так і потенційні можливості для покращення стану довкілля. Такий аналіз дозволив виокремити ключові переваги, недоліки, можливості та загрози (SWOT-аналіз), що є підґрунтям для подальшого планування природоохоронних заходів та визначення пріоритетів екологічної політики.

Особливістю Іркліївської громади є значна частка сільськогосподарських угідь, наявність водних ресурсів (зокрема, річки Ірклій), високий потенціал для розвитку екотуризму та відновлюваної енергетики. Водночас громада стикається з такими проблемами, як забруднення вод, ґрунтів і повітря, низький рівень поводження з відходами та деградація природних територій. Результати цього оцінювання узагальнено в таблиці, що формує екологічний SWOT-профіль Іркліївської сільської територіальної громади (Табл.4.2):

Таблиця 4.2.

SWOT-аналіз екологічної ситуації в Іркліївській сільській територіальній громаді

Сильні сторони	Слабкі сторони
• Наявність річки Ірклій як стратегічного водного ресурсу громади • Значна частка сільськогосподарських угідь із високою природною родючістю ґрунтів • Потенціал зелених зон для розвитку екотуризму та оздоровчої інфраструктури • Включення екологічного управління як окремого стратегічного пріоритету у Стратегії громади • Доступність вільних земельних ділянок для впровадження «зелених» проєктів (лісозаліснення, СЕС, біоочисні споруди) • наявність рекреаційно-привабливих об'єктів (озера, луки, лісосмуги)	• Недостатньо розвинене управління твердими побутовими відходами • Незадовільний стан екологічної інфраструктури (відсутність очисних споруд або їх зношеність) • Високий рівень забруднення ґрунтів через надмірне використання мінеральних добрив і пестицидів • Забруднення поверхневих вод сільськогосподарськими стоками та порушення водоохоронного режиму • Відсутність систематичного екомоніторингу (повітря, вод, ґрунтів) • Низький рівень екологічної грамотності населення • Поширена практика спалювання сміття і рослинних залишків • Недостатня адаптація до кліматичних ризиків: посух, підтоплень, зміни сільськогосподарських сезонів
Можливості	Загрози
• Участь у національних та міжнародних програмах з підтримки екологічної модернізації громад • Розробка місцевих природоохоронних програм • Впровадження енергоефективних рішень та розвиток відновлюваної енергетики • Розвиток органічного сільського господарства, агроекологічних практик • Впровадження локальних систем сортування та вторинної переробки відходів • Розвиток зеленого громадського простору (сади, парки, алеї) та створення природоохоронних територій	• Прогресуюча деградація ґрунтів і втрата родючості через ерозію, інтенсивне землекористування та кліматичні зміни • Погіршення якості водних ресурсів (евтрофікація, забруднення стічними водами, засмічення) • Високий ризик пожеж через спалювання рослинності та сміття • Втрата біорізноманіття через неконтрольовану господарську діяльність • Кліматичні ризики: часті посухи, зменшення кількості опадів, зниження врожайності с/г культур • Тиск бізнесу на природні території (розорювання луків, забудова берегів)

• Освітні ініціативи щодо екологічної просвіти (екоклуби, школи, інформкампанії) • Можливість створення локальних водоочисних систем у населених пунктах	• Недостатнє фінансування природоохоронних заходів у бюджеті громади • Можлива втрата інвестиційної привабливості через погіршення екологічного іміджу
---	---

У попередньому розділі наведено детальний аналіз основних екологічних проблем актуальних для Іркліївської сільської територіальної громади, водночас передбачені у Стратегії розвитку Іркліївської сільської громади на період до 2027 року заходи розроблені з урахуванням принципів екологічної безпеки та сталого використання природних ресурсів, що виключає будь-який негативний вплив на природоохоронні зони і навколишнє середовище загалом. Навпаки, реалізація визначених заходів сприятиме посиленню природоохоронної діяльності, відновленню екосистем, підвищенню якості повітря, води та ґрунтів, а також забезпечить умови для покращення здоров'я населення та загального екологічного стану громади. Таким чином, Стратегія виступає не лише як інструмент соціально-економічного розвитку, але й як платформа для довгострокового збереження природних багатств та екологічної стабільності території.

V. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

5.1. Основні міжнародні та національні зобов'язання

Україна послідовно інтегрує міжнародні стандарти та зобов'язання у сфері екологічного управління та сталого розвитку. Зокрема, важливим міжнародним документом, що визначає порядок впровадження процедури стратегічної екологічної оцінки (СЕО), є Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, відомої як Конвенція Еспо. Цей Протокол був ратифікований Верховною Радою України у 2015 році (№ 562-VIII від 01.07.2015) і встановлює рамки для оцінювання потенційного впливу планів та програм на навколишнє середовище з метою запобігання та мінімізації негативних наслідків.

Крім того, Україна впроваджує вимоги Директиви 2001/42/ЄС Європейського парламенту і Ради, яка регламентує проведення оцінки впливу на довкілля окремих планів і програм. Ця директива імплементується в Україні в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що підтверджує прагнення країни до відповідності європейським екологічним стандартам.

Не менш важливими є міжнародні конвенції, до яких приєдналася Україна, серед яких:

- **Конвенція ООН про біологічне різноманіття (1994 р.)**, яка визначає зобов'язання щодо збереження природного різноманіття та сталого використання природних ресурсів.
- **Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1997 р.)**, що закладає основи глобальної кліматичної політики.
- **Паризька кліматична угода (2015 р.)**, ратифікована Україною у 2016 році, спрямована на обмеження глобального потепління шляхом скорочення викидів парникових газів та адаптації до змін клімату.
- **Бернська конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі**, до якої Україна приєдналася ще у 1996 році.

Окрім цього, Україна враховує низку європейських директив, що регулюють доступ до екологічної інформації, якість повітря і води, промислові викиди та інші аспекти охорони довкілля, зокрема:

- Директива № 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації;
- Директива № 2008/50/ЄС щодо якості атмосферного повітря;
- Директива № 2010/75/ЄС про промислові викиди;
- Директива № 98/83/ЄС про якість питної води.

На національному рівні розроблено комплекс нормативно-правових актів та стратегічних документів, які формують основу екологічної політики України та визначають пріоритети на найближчі роки:

- **Основні засади державної екологічної політики України до 2030 року** (Закон України № 2697-УІІ від 28.02.2019) — основний документ, що задає стратегічний напрямок сталого управління природними ресурсами.
- **Національний план дій з охорони навколишнього середовища до 2025 року** (розпорядження КМУ № 443-р від 21.04.2021), який окреслює пріоритетні заходи для поліпшення екологічної ситуації.
- **Національна стратегія управління відходами та відповідні плани до 2030 року**, що спрямовані на впровадження ефективних систем поводження з відходами та запобігання їх накопиченню.
- **Державна стратегія управління лісами до 2035 року з операційним планом дій на 2022–2024 роки**, що передбачає відновлення та збереження лісових екосистем.
- **Стратегія зрошення та дренажу на період до 2030 року**, яка підтримує сталий розвиток сільського господарства і охорону ґрунтів.

Особлива увага в Україні приділяється сфері управління відходами, регулювання якої здійснюється Законом України «Про управління відходами» № 2320-ІХ від 20.06.2022. Цей закон встановлює комплексний підхід, який включає запобігання утворенню відходів, їх мінімізацію, безпечне зберігання, переробку та утилізацію, що є критично важливим для збереження навколишнього середовища.

Ще одним важливим аспектом є екологічні вимоги у сфері інвестиційної діяльності. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» (ст. 4 та 21), інвестиції в проекти, що не відповідають санітарним, екологічним та іншим нормативам, заборонені або можуть бути припинені. Обов'язковою умовою є отримання висновку з оцінки впливу на довкілля, що додатково гарантує екологічну безпеку реалізації інвестицій.

У підсумку, система стратегічної екологічної оцінки в Україні ґрунтується на поєднанні міжнародних зобов'язань та національного законодавства, що дозволяє інтегрувати екологічні інтереси у процес планування розвитку, сприяє сталому управлінню природними ресурсами, збереженню біорізноманіття і адаптації до кліматичних змін, забезпечуючи гармонійний баланс між соціально-економічним розвитком та охороною довкілля.

5.2 Процедура оцінки впливу на довкілля.

Проект «Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року» розроблено відповідно до чинного законодавства України у сфері охорони довкілля та міжнародних екологічних зобов'язань. Документ враховує принципи сталого розвитку і передбачає комплексний підхід до забезпечення екологічної безпеки на території громади.

Основні екологічні принципи, закладені у Стратегії, включають:

- дотримання екологічних норм, стандартів та обмежень на використання природних ресурсів із акцентом на безпеку довкілля та здоров'я населення;
- застосування превентивного підходу, спрямованого на попередження екологічних ризиків та запобігання негативному впливу на довкілля;
- збереження природного різноманіття, екосистем, ландшафтів і природоохоронних територій;
- використання даних екологічного моніторингу для корекції управлінських рішень і впровадження заходів із покращення стану довкілля;
- забезпечення збалансованого функціонування природних систем, що гарантує безпечні умови життя та діяльності громади.

Відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та положень Стратегічної екологічної оцінки, всі заплановані заходи, які потенційно можуть мати суттєвий вплив на навколишнє середовище, підлягають процедурі оцінки впливу на довкілля (ОВД). Це дає змогу ефективно і своєчасно ідентифікувати потенційні екологічні загрози, розробити механізми їх мінімізації та залучити громадськість до процесу прийняття рішень.

Для Іркліївської громади процедура ОВД є важливим інструментом забезпечення екологічної відповідальності, особливо для таких видів діяльності, як:

- будівництво та модернізація інфраструктурних об'єктів;
- розвиток сільськогосподарських виробництв із використанням сучасних технологій;

- реалізація проєктів з охорони навколишнього середовища та рекреаційних зон;
- інші потенційно впливові на довкілля види діяльності.

З метою комплексного врахування кліматичних факторів у процесі стратегічного планування, у документі передбачено оцінку впливу заходів Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на стан клімату. Така оцінка є невід’ємною частиною процедури стратегічної екологічної оцінки і спрямована на мінімізацію негативних наслідків змін клімату, а також на посилення адаптаційного потенціалу громади.

Нижче подається таблиця 5.1, яка відображає результати оцінки впливу документу державного планування на кліматичні умови та середовище Іркліївської громади.

Таблиця 5.1.

Оцінка впливу на клімат документу державного планування

Стратегічні/операційні цілі	Оцінка впливу	Ознака
Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади		
1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	-	Заходи, що безпосередньо впливатимуть на зміну клімату в межах цієї операційної цілі не передбачено.
1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу	Mt	Передбачає одноразові матеріальні і енергетичні витрати, зокрема при розвитку інфраструктури бізнесу, що може супроводжуватись викидами парникових газів в процесі будівництва та реконструкції об’єктів.
1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	M+, M-	Збільшення сільськогосподарської діяльності може призвести до зменшення природних екосистем, що впливає на поглинання CO ₂ . З іншого боку, впровадження сучасних технологій переробки може зменшити викиди та покращити екологічну ефективність.
1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності	-	Заходи, що безпосередньо впливатимуть на зміну клімату не передбачено, однак збільшення потоку туристів може мати непрямий вплив через збільшення споживання ресурсів.
Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади		

2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей	-	Заходи, які не мають прямого впливу на зміну клімату.
2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	-	Відсутній прямий кліматичний вплив.
2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань	-	Безпосереднього впливу на зміну клімату немає, однак розвиток екологічної освіти сприятиме довгостроковому зниженню негативних наслідків кліматичних змін.
2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців	-	Заходи не пов'язані з кліматичними змінами.
Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення		
3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури	Mt	Можливі одноразові великі витрати ресурсів на будівництво та модернізацію інфраструктурних об'єктів, що супроводжуватиметься викидами парникових газів.
3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів	M-	Заходи сприятимуть зменшенню викидів через оптимізацію процесів, зниження потреби в транспорті та паперовому документообігу.
3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури	Mt	Передбачаються одноразові значні матеріальні та енергетичні витрати, можливі роботи на земельних ділянках, що можуть тимчасово збільшити викиди парникових газів.
3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади	M-	Очікується суттєве пом'якшення негативного впливу на клімат через впровадження відновлюваних джерел енергії, енергоефективних технологій та поліпшення систем управління природокористуванням.

Примітка:

M- — пом'якшення, зменшення сумарного річного негативного впливу на клімат внаслідок реалізації Стратегії;

M+ — пом'якшення, збільшення сумарного щорічного негативного впливу на клімат;

Mt — одноразові значні викиди парникових газів під час реалізації окремих заходів Стратегії.

Цілі та напрями Стратегії реалізуються через здійснення конкретних заходів. Серед цих заходів можуть бути заходи, які, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності. Для таких заходів має бути здійснена процедура оцінки впливу на довкілля.

VI. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 10 серпня 2018 року № 296, під наслідками для довкілля та здоров'я населення розуміють усі можливі впливи, які можуть виникати щодо флори, фауни, біорізноманіття, ґрунтів, клімату, якості атмосферного повітря, водних ресурсів, умов безпеки життєдіяльності населення, а також взаємозв'язків між цими елементами. Такі наслідки класифікуються на прямі, вторинні, кумулятивні та синергічні.

Прямі наслідки це безпосередні зміни в навколишньому середовищі або соціальній сфері, що виникають внаслідок реалізації конкретних заходів або прийняття рішень. Прикладами можуть бути зміни у якості повітря, води, ґрунтів, вплив на біорізноманіття чи стан здоров'я населення.

Вторинні наслідки мають опосередкований характер і проявляються через соціальні, економічні чи інституційні зміни. Зокрема, це може включати підвищення рівня залучення громадськості у процес прийняття рішень, посилення прозорості та підзвітності місцевих інституцій, що у свою чергу сприяє покращенню якості управління довкіллям.

Кумулятивні наслідки формуються внаслідок тривалого впливу однотипних або взаємопов'язаних факторів, які накопичуються у часі. Це може призводити до накопичення забруднювачів у біоценозах, погіршення здоров'я населення, деградації екосистем, що має особливе значення для сільських територій, таких як Іркліївська громада, де природні ресурси є важливим компонентом розвитку.

Синергічні наслідки виникають тоді, коли спільний вплив декількох факторів посилюється і перевищує суму окремих впливів. Це може призводити до непрогнозованих або особливо серйозних змін у стані довкілля, що потребує особливої уваги при розробці заходів стратегії.

Для зниження ризиків потенційного негативного впливу, особливо у випадках планування будівництва, реконструкції чи модернізації промислових, інфраструктурних або сільськогосподарських об'єктів на території Іркліївської громади, на етапі проектування обов'язково має бути проведена оцінка впливу на довкілля (ОВД) відповідно до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

У контексті Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, в межах стратегічної екологічної оцінки здійснено комплексний аналіз можливих екологічних і соціальних наслідків реалізації ключових завдань і Плану заходів. Оцінка проводилась з урахуванням специфіки громади, її природних ресурсів, соціальної структури та існуючих викликів, а результати систематизовані у таблиці 6.1, що наведена нижче. Ця таблиця відображає впливи за ключовими екологічними критеріями та ступенем потенційного ризику, а також пропонує рекомендації щодо мінімізації негативних наслідків.

Таблиця 6.1.

Узагальнені результати оцінки можливих екологічних і соціальних наслідків реалізації ключових завдань Стратегії розвитку

Чи може реалізація Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення стану:
	Так	Ймовірно	Ні	
Атмосферне повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел			+	+
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел			+	
Погіршення якості атмосферного повітря			+	
Появу джерел неприємних запахів			+	+
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			+	
Погіршення якості атмосферного повітря			+	
Водні ресурси				
Забруднення підземних водоносних горизонтів			+	
Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			+	
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води			+	
Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод			+	

Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок громади	+	+
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту	+	
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод	+	
Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)	+	
Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню	+	
Будь-які негативні зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)	+	+
Відходи		
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки	+	+
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів	+	+
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки	+	
Утворення або накопичення радіоактивних відходів	+	
Спорудження екологічно небезпечних об'єктів поводження з відходами	+	
Земельні ресурси		
Порушення, переміщення, ущільнення	+	

грунтового шару	
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів	+
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу	+
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури	+
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель	+

Об'єкти природно-заповідного фонду, екомережа та біорізноманіття

Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)	+	+
Негативний вплив на екомережу	+	+
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві	+	
Порушення або деградація середовищ існування диких видів тварин та рослин	+	

Рекреаційні зони та культурна спадщина

Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей		+
Будь-який вплив на об'єкти		+

історико-культурної
спадщини
Інші негативні впливи
на естетичні показники
об'єктів довкілля

+

Населення та інфраструктура

Необхідність будівництва
нових об'єктів для
забезпечення транспортних
сполучень

+

Поява будь-яких реальних
або потенційних загроз для
здоров'я людей

+

+

Потреби в нових або
суттєвий вплив на наявні
комунальні послуги

+

+

Суттєвий вплив на нинішню
транспортну систему, зміни
в структурі транспортних
потоків

+

+

Вплив на нинішній стан
забезпечення житлом або
виникнення нових потреб у
житлі

+

+

Зміни в локалізації,
розміщенні, щільності та
зростанні кількості
населення будь-якої
території

+

+

Екологічне управління та моніторинг

Послаблення правових і
економічних механізмів
контролю в галузі
екологічної безпеки

+

Стимулювання розвитку
екологічно небезпечних
галузей виробництва

+

Погіршення екологічного
моніторингу

+

Усунення наявних
механізмів впливу органів
місцевого самоврядування
на процеси техногенного
навантаження

+

На основі проведеного аналізу та з урахуванням стратегічного бачення розвитку Іркліївської сільської територіальної громади, викладеного у Стратегії розвитку та Плану заходів, можна сформулювати наступні висновки щодо потенційних наслідків реалізації цих документів.

6.1. Клімат

Аналізуючи наявні показники та дані щодо впливу реалізації Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, можна зробити висновок, що загальний вплив передбачених заходів на стан клімату має переважно позитивний характер. Значну роль у цьому відіграє підвищення екологічної свідомості та культури серед мешканців громади, що сприяє зменшенню необґрунтованого використання природних ресурсів та більш раціональному поводженню з довкіллям.

До позитивних аспектів належать заходи з розвитку зеленої інфраструктури, зокрема збереження та розширення зелених зон, підтримка природних ландшафтів і об'єктів природно-заповідного фонду громади, а також впровадження сучасних технологій у сфері водокористування і охорони водних ресурсів. Особливу увагу приділено модернізації транспортної системи громади з акцентом на розвиток екологічного муніципального транспорту, будівництво велодоріжок та підтримку альтернативних видів пересування, що разом сприятиме поступовому зниженню викидів парникових газів та забруднювальних речовин в атмосферу.

Водночас варто враховувати, що у процесі реалізації Стратегії можливе тимчасове погіршення екологічної ситуації, пов'язане з будівництвом, реконструкцією інфраструктурних об'єктів та розвитком промислових або сільськогосподарських підприємств. Ці заходи можуть спричиняти локальне збільшення викидів пилу, шуму та інших забруднюючих речовин, проте їхній негативний вплив носитиме тимчасовий характер і буде пом'якшений завдяки дотриманню екологічних норм та впровадженню заходів із мінімізації шкоди.

Крім того, стратегічні заходи з енергоефективності, переходу на відновлювані джерела енергії та покращення екологічного моніторингу сприятимуть довгостроковому зниженню техногенного навантаження на довкілля і підвищенню кліматичної стійкості громади.

6.2. Атмосферне повітря

Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року не передбачає створення нових підприємств, які могли б суттєво збільшити обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Тому реалізація Стратегії не має спричинити значних негативних наслідків для якості повітря на території громади. Водночас у Стратегії міститься низка завдань, виконання яких потенційно може призвести до тимчасового впливу на стан атмосферного повітря. Такий вплив буде детально оцінений на наступних етапах планування та проектування, коли будуть відомі конкретні технічні

характеристики відповідних об'єктів і чіткі завдання. Тим не менш, потенційні викиди можуть бути пов'язані з розширенням потужностей існуючих виробничих об'єктів, будівництвом та реконструкцією інфраструктурних проєктів. Важливо, що ці впливи мають, здебільшого, тимчасовий характер і можуть бути зменшені або компенсовані завдяки застосуванню сучасних екологічних норм і технологій під час реалізації проєктів.

Додатково, на якість атмосферного повітря можуть впливати заходи з модернізації систем теплопостачання, водопостачання та водовідведення, поліпшення дорожньої інфраструктури, а також розвиток туристичної сфери. Незважаючи на можливий короткостроковий негативний вплив під час проведення будівельних робіт, ці заходи в перспективі сприятимуть покращенню екологічної ситуації. Особливо позитивним є сприяння Стратегії розвитку муніципального транспорту з акцентом на екологічність, а також розвиток велоінфраструктури, що сприятиме зниженню викидів від автомобільного транспорту. За умови належної координації дій, дотримання вимог екологічного законодавства і застосування заходів із контролю за забрудненнями, вплив на якість атмосферного повітря може бути суттєво зменшений, що сприятиме покращенню стану довкілля і здоров'я мешканців Іркліївської громади.

6.3. Земельні ресурси

Деякі заходи, передбачені в Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, можуть спричинити негативний вплив на земельні ресурси через використання певних земельних ділянок для будівництва нових інженерних мереж, об'єктів соціальної та інфраструктурної інфраструктури, а також інших будівель і споруд. Проте варто враховувати, що частина цих заходів матиме і позитивний ефект, зокрема за рахунок покращення інженерної інфраструктури та раціонального використання земельних ресурсів, що реалізується в рамках планових робіт і заходів Стратегії.

Негативні впливи на ґрунтовий покрив можуть виникати під час будівельно-ремонтних робіт і полягати в зменшенні вологості ґрунтів через асфальтування чи інші види укріття поверхні, порушенні природного стоку поверхневих вод внаслідок нового планування території та прокладання комунікаційних мереж. Крім того, існує ризик випадкових забруднень ґрунту паливно-мастильними матеріалами, що потребує впровадження заходів щодо профілактики та оперативного усунення можливих забруднень.

Важливим напрямом є заходи, пов'язані з розчисткою річкових русел та малих водотоків на території Іркліївської громади. Хоч такі роботи можуть мати короткостроковий вплив на земельні ресурси, зазвичай вони сприяють покращенню гідрологічного режиму, зменшенню ризику підтоплень і сприяють сталому використанню земель у прибережних зонах. Водночас необхідно проводити індивідуальну оцінку впливу на довкілля для кожного окремого випадку розчистки, щоб збалансувати позитивні і потенційно негативні наслідки.

6.4. Водні ресурси

Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року передбачає впровадження ряду заходів, які прямо або опосередковано можуть впливати на стан водних ресурсів громади. Значна частина цих заходів зосереджена в межах Стратегічної цілі 3 «Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення», зокрема в напрямках, що стосуються модернізації інженерної інфраструктури, покращення екологічного управління та запровадження моніторингових систем.

Серед ключових дій, які позитивно впливатимуть на водні ресурси громади, варто відзначити:

- модернізацію систем водопостачання та водовідведення,
- реконструкцію або ремонт зливової каналізації,
- заходи з очищення водойм та упорядкування берегових зон,
- розробку та впровадження систем локального екологічного моніторингу.

Реалізація зазначених заходів сприятиме зменшенню забруднення поверхневих і підземних вод, а також підвищить ефективність використання наявних водних ресурсів. Покращення технічного стану водної інфраструктури дозволить знизити ризики витоків, аварійних скидів та непродуктивних втрат води, а також підвищити якість питної води для населення. Разом із тим, окремі завдання Стратегії можуть створювати короткострокові негативні впливи на водні ресурси під час етапів будівництва або реконструкції об'єктів. До таких впливів можуть належати:

- механічне порушення берегової лінії водойм,
- зміна природного стоку вод під час земляних робіт,
- можливе потрапляння будівельного сміття чи паливно-мастильних матеріалів у водні об'єкти.

Ці ризики не є критичними, але потребують відповідного планування, дотримання технічних регламентів і природоохоронних норм. Усі потенційно впливові проекти, які передбачають втручання у водне середовище, повинні проходити процедуру оцінки впливу на довкілля (ОВД) відповідно до вимог чинного законодавства.

Крім технічних заходів, Стратегія також акцентує увагу на запровадженні елементів екологічної просвіти та співпраці з мешканцями громади у сфері збереження природних ресурсів, зокрема через інформування про важливість ощадливого водокористування та запобігання забрудненню водойм.

6.5. Відходи

У межах Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року передбачено реалізацію низки інфраструктурних проєктів, зокрема реконструкцію об'єктів інженерної інфраструктури, будівництво нових соціальних та комунальних об'єктів, а також модернізацію систем життєзабезпечення. У процесі

реалізації таких заходів очікується утворення значного обсягу будівельних та ремонтних відходів, зокрема залишків цегли, бетону, деревини, утеплювачів та інших матеріалів, частина з яких може бути віднесена до небезпечних (зокрема фарби, лаки, клеї, герметики тощо). Крім того, потенційними джерелами загроз є неконтрольоване накопичення відходів на відкритих територіях, що у разі опадів може спричинити потрапляння забруднюючих речовин у ґрунти, водні об'єкти та каналізаційні мережі. Особливо актуальним це є в умовах недостатньо розвиненої інфраструктури для збирання, тимчасового зберігання та утилізації будівельних і великогабаритних відходів.

Водночас, у межах Стратегії передбачено низку заходів, які можуть позитивно вплинути на стан поводження з відходами в громаді, зокрема:

- стимулювання участі населення у роздільному зборі побутових відходів;
- встановлення контейнерів для сортування сміття;
- облаштування спеціалізованих майданчиків для збору відходів;
- встановлення інформаційних щитів з правилами сортування;
- створення механізмів обліку та моніторингу нелегальних звалищ та несанкціонованих місць скидання;
- запровадження системи для поводження з будівельними та великогабаритними відходами.

Також перспективним напрямом є створення на рівні громади умов для централізованого збору, переробки чи передачі будівельних відходів на ліцензовані підприємства, що дозволить уникнути їх неконтрольованого розміщення на території Іркліївської громади.

Особливу увагу варто приділити екологічній безпеці термомодернізаційних заходів, передбачених у межах енергоефективних рішень. У разі використання синтетичних утеплювачів (зокрема пінополістиролу чи пінополіуретану), існує ризик утворення складних для утилізації або небезпечних відходів, які можуть забруднювати довкілля після завершення терміну служби таких матеріалів. Тому важливо на етапі проєктування застосовувати принципи екологічного дизайну — пріоритетність екологічно безпечних, інертних або повторно придатних до утилізації матеріалів.

6.6. Природоохоронні території

Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року не містить заходів, які прямо втручаються у території природно-заповідного фонду (ПЗФ). Проте на етапі реалізації буде необхідним провести детальний аналіз обраних локацій для нових об'єктів інфраструктури: інженерних мереж, доріг, комунікацій тощо. Це дозволить чітко виявити будь-які потенційні негативні впливи на природоохоронні зони і, в разі потреби, своєчасно розробити компенсаційні заходи чи скоригувати проєкт. Пропонується формалізувати механізм узгодження з екологічними органами та громадськістю для обговорення потенційних ризиків для ПЗФ. Прикладом можуть стати:

- погодження локацій з огляду на наявні зелені насадження та природні коридори;
- розробка буферних зон навколо охоронюваних територій;
- запровадження контролю за доступом і поведінкою людей під час будівництва.

Такий підхід дозволяє забезпечити ефективний захист природних об'єктів при одночасному розвитку інфраструктури громади.

6.7. Біорізноманіття

У Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року наразі не включено заходів, які прямо спрямовані на знищення або значне порушення середовищ існування диких видів. Проте для забезпечення екологічної сталості рекомендується впроваджувати механізми, що мінімізують потенційний негативний вплив на флору та фауну під час будівництва, реконструкції чи інших планових заходів.

Серед таких заходів:

- проведення попередніх біоінвентаризацій територій, що підлягають забудові;
- обмеження робіт у критичні періоди активності тварин (гніздування, розмноження);
- створення можливостей для екологічних коридорів між зеленими зонами;
- відновлення рослинності після завершення будівництва.

Виконання таких дій дозволить максимально врахувати біорізноманіття громади, обмежити фрагментацію середовища та підтримати екологічну стійкість локальних природних систем.

6.8. Транскордонний вплив

Оскільки Іркліївська громада не має прикордонного розташування, Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року не має потенційного транскордонного впливу. Всі заплановані заходи реалізуються в межах громади і не зачіпають території інших держав.

6.9. Здоров'я населення

Вплив заходів Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року на довкілля і здоров'я населення оцінюється як незначний або помірний. Однак варто враховувати можливість накопичувального (кумулятивного) ефекту — коли окремі локальні впливи в сукупності можуть мати більш суттєві наслідки.

Для мінімізації ризиків пропонується:

- проводити оцінку впливу на довкілля (ОВД) для всіх значущих об'єктів або комплексів заходів;
- забезпечити фоновий моніторинг показників повітря, води, шуму, ґрунтів поблизу місць реалізації;

- впровадити програму інформування громадян про потенційні ризики та заходи захисту;
- створити інструменти оперативного реагування (гарячі лінії, мобільні групи).

ВІІ. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ (СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІРКЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ)

У процесі реалізації Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року можливі короткострокові місцеві негативні впливи на довкілля, пов'язані із будівництвом, ремонтом та благоустроєм. Для ефективного управління цими наслідками передбачено реалізацію низки організаційних і технічних заходів, що базуються на міжнародному та регіональному досвіді, а також на даних моніторингу Черкаської області:

Залучення громади до планування:

- Інклюзія мешканців у концептуальні рішення для громадських просторів, як підтверджує досвід Черкащини, де подібне залучення існує в приблизно 12 % громад .
- Проведення форумів і діалогових платформ за участю представників різних соціальних груп (включно з ВПО, людьми з інвалідністю, молоддю).

Прозорість у земельних і містобудівних рішеннях:

- Інвентаризація земель водного і лісового фондів.
- Публікація містобудівної документації та звітів СЕО на офіційних онлайн-платформах.

Підтримка екологічно активних ініціатив:

- Співпраця з молодіжними екологічними об'єднаннями.
- Організація навчальних програм для представників громадських організацій щодо екологічного моніторингу та природокористування.

Розвиток еко-туризму та інвестиційних можливостей:

- Формування туристичного іміджу громади та інформаційних матеріалів.
- Створення умов для інвесторів у галузі альтернативної енергетики та екологічних інфраструктурних проєктів.

Партнерство між органами влади та бізнесом:

- Створення умов для малого і середнього бізнесу, що займається поводженням з ТПВ і агровідходами.
- Створення механізму контролю за джерелами питного водопостачання.

Облік і моніторинг природного потенціалу:

- Інвентаризація зелених насаджень.

- Моніторинг поширення інвазійних видів.
- Прозорі публікації про екологічний стан громади через соцмережі та сайт ОТГ.

Системний моніторинг ефективності Стратегії:

- Порівняння планових і фактичних показників реалізації.
- Оцінка впливу накопичуваних екологічних факторів.

Враховуючи потенційні короткострокові та кумулятивні впливи на довкілля під час реалізації Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, важливо завчасно передбачити комплекс заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та пом'якшення таких наслідків. Заходи охоплюють ключові компоненти навколишнього природного середовища та здоров'я населення й мають на меті забезпечити збалансований розвиток громади без суттєвих екологічних втрат. В Таблиці 7.1 подано систематизований перелік таких заходів, згрупованих за відповідними складовими довкілля.

Таблиця 7.1.

Заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Стратегії.

Складова довкілля	Заходи для зменшення негативних наслідків
Атмосферне повітря	- Скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин за рахунок модернізації котелень, використання екологічного палива та впровадження систем енергозбереження. - Підвищення частки використання відновлюваних джерел енергії (сонячні панелі, біомаса) у бюджетній сфері громади. - Заохочення придбання громадського транспорту з низьким рівнем викидів (газобалонного або електричного), особливо для шкільного підвезення. - Підтримка заходів з термомодернізації громадських та житлових будівель.
Відходи	- Створення та розширення інфраструктури з роздільного збирання та утилізації твердих побутових відходів. - Створення централізованих майданчиків для зберігання та сортування будівельних та великогабаритних відходів. - Запровадження інформаційних кампаній щодо роздільного збору відходів для жителів громади. - Забезпечення контролю за дотриманням екологічних норм під час реконструкцій та ремонту об'єктів комунальної та соціальної інфраструктури.

Водні ресурси	- Проведення інвентаризації водоохоронних зон і встановлення меж прибережно-захисних смуг згідно з вимогами Водного кодексу України. - Будівництво або модернізація систем централізованого водопостачання та каналізації із використанням енергоефективного обладнання, особливо в межах с. Іркліїв, с. Лящівка та ін. озчищення річкових русел та відновлення гідротехнічних споруд для попередження підтоплень та деградації водних екосистем. - Очищення ставків та водойм від замулення й сміття, впровадження систем локального водовідведення.
Ґрунти	- Рекультивація земель після проведення будівельних і дорожніх робіт. - Здійснення протиерозійних заходів, особливо у зонах інтенсивного сільськогосподарського використання (зокрема в заплавах Дніпра та його приток). - Розробка та затвердження генеральних планів усіх населених пунктів громади з чітким зонуванням використання земель. - Підвищення ефективності сільгоспугідь через впровадження агролісомеліоративних та ґрунтозахисних заходів.
Здоров'я населення	- Оснащення закладів первинної медичної допомоги сучасним обладнанням та автотранспортом для забезпечення доступності до медичних послуг у віддалених селах. - Створення програм підтримки молодих лікарів, які працюють у сільській місцевості, включаючи забезпечення житлом. - Проведення просвітницьких кампаній щодо екологічних ризиків для здоров'я та профілактики хронічних захворювань, пов'язаних із забрудненням довкілля. - Розробка місцевих заходів щодо оздоровлення населення, включаючи екологічну освіту та профілактичну роботу в школах.
Природно-заповідний фонд (ПЗФ)	- Проведення інвентаризації та паспортизації територій ПЗФ, які можуть існувати в адміністративних межах громади (наприклад, прибережні ділянки, які потребують охорони). - Встановлення охоронних знаків та забезпечення доступу до інформації про режим охорони ПЗФ.

	- Заохочення розвитку зеленого туризму у межах ПЗФ з дотриманням природоохоронного режиму. - Моніторинг стану популяцій рідкісних видів рослин і тварин та профілактика інвазії адвентивних видів.
--	--

VIII. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ) ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ

8.1 Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися

У процесі розробки Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року було проаналізовано кілька варіантів можливого розвитку подій:

Альтернатива 1 – «нульовий сценарій» (відсутність затвердженої Стратегії),

Альтернатива 2 – сценарій реалізації запропонованої Стратегії (оптимістичний варіант розвитку).

Нульова альтернатива передбачає ситуацію, за якої громада продовжує функціонувати без комплексного стратегічного планування та системного підходу до розвитку території і управління природними ресурсами. Відсутність чіткої стратегії означає збереження існуючих проблем і ризик посилення негативних екологічних тенденцій. Зокрема, за такого сценарію очікується:

- збільшення обсягів несанкціонованого розміщення відходів, особливо будівельних залишків, агропромислових відходів та побутового сміття, що сприятиме забрудненню земель і поверхневих водних ресурсів;
- подальша деградація сільськогосподарських земель у зв'язку з виснаженням родючості ґрунтів через порушення сівозміни та нераціональне землекористування;
- збереження застарілої та неефективної системи водопостачання та водовідведення, що негативно впливає на якість питної води і здоров'я населення;
- відсутність стимулів та ресурсів для впровадження енергоефективних технологій і відновлюваних джерел енергії, що утримує громаду у стані підвищеної енергоємності та екологічної небезпеки;
- зниження загальної інвестиційної привабливості території, а також обмеження розвитку туристичної сфери через незадовільний екологічний стан і відсутність комплексних заходів з охорони природи;
- соціальні ризики, пов'язані з погіршенням здоров'я населення через несприятливі умови проживання, зокрема забруднення повітря, ґрунтів та води.

У сукупності, реалізація «нульового сценарію» призведе до стагнації розвитку громади, подальшого зниження якості життя мешканців, погіршення екологічного стану та втрачених можливостей для комплексного соціально-економічного зростання.

Оптимістична альтернатива, тобто реалізація запропонованої Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року, передбачає поетапне втілення цілей і комплексних заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку, гармонійного поєднання економічного зростання, соціального добробуту і охорони навколишнього середовища. Цей сценарій базується на інтегрованому підході, який враховує природні, економічні та соціальні умови громади. У межах реалізації передбачено:

- впровадження ефективної системи поводження з відходами, яка включатиме роздільний збір сміття, облаштування пунктів збору та переробки, що дозволить суттєво знизити негативний вплив на довкілля і покращити санітарний стан території;
- модернізацію та розширення інженерної інфраструктури, зокрема систем водопостачання і водовідведення, що сприятиме покращенню якості питної води, зниженню рівня забруднення та підвищенню екологічної безпеки;
- енергоефективну модернізацію громадських і житлових будівель, а також підтримку впровадження відновлюваних джерел енергії, що зменшить навантаження на навколишнє середовище та сприятиме економії енергоресурсів;
- активне залучення громади до процесу прийняття рішень щодо землекористування, збереження зелених зон, лісопаркових територій, розвиток рекреаційних і туристичних об'єктів, що забезпечить баланс між економічними інтересами і природоохоронними пріоритетами;
- підтримку збереження біорізноманіття через систематичний моніторинг інвазійних та рідкісних видів, проведення інвентаризації зелених насаджень, розвиток екологічного туризму і популяризацію природоохоронних ініціатив серед населення;
- покращення доступу до медичних та соціальних послуг, особливо в сільських населених пунктах громади, що підвищить якість життя і загальний рівень здоров'я жителів;
- розвиток освітніх програм з екологічної свідомості та сталого розвитку, що сприятиме формуванню у громади активної позиції щодо збереження довкілля.

Реалізація цієї альтернативи дозволить не лише знизити потенційні екологічні ризики, а й створить умови для сталого економічного зростання, соціальної стабільності і поліпшення екологічної ситуації на території Іркліївської громади. Крім того, це сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіону та формуванню позитивного іміджу громади як екологічно відповідальної і соціально орієнтованої спільноти.

8.2 Опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка (CEO).

Зміст звіту про стратегічну екологічну оцінку (CEO) формувався відповідно до цілей та завдань, закладених у Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади

на період до 2027 року, з урахуванням принципів інтеграції екологічних пріоритетів у процес місцевого та державного планування. Основною метою СЕО було забезпечення комплексного аналізу потенційних екологічних наслідків реалізації Стратегії та визначення шляхів мінімізації ризиків для навколишнього середовища.

Під час підготовки звіту застосовувалися сучасні методи стратегічного аналізу, цільового оцінювання, а також моделювання екологічних впливів на основі наявних статистичних, екологічних і просторових даних. Особливу увагу було приділено оцінці потенційного впливу на такі ключові компоненти довкілля, як водні ресурси, атмосферне повітря, ґрунти, флора і фауна, а також соціальне здоров'я населення.

Зокрема, у процесі СЕО було здійснено:

- аналіз поточного стану довкілля Іркліївської громади, із врахуванням даних моніторингу та спостережень;
- вивчення тенденцій змін природного середовища, включаючи антропогенні та природні чинники;
- оцінку потенційних екологічних наслідків реалізації стратегічних цілей і заходів;
- ідентифікацію кумулятивного впливу комплексних заходів, передбачених Стратегією;
- аналіз взаємозв'язку з іншими стратегічними документами: обласними програмами, регіональним планом управління відходами, документами з просторового планування та охорони природних ресурсів.

Для підготовки оцінки використовувалися такі джерела:

- статистичні матеріали Черкаського обласного управління статистики;
- Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Черкаській області;
- офіційна інформація Міністерства охорони здоров'я, Державного агентства водних ресурсів, Державного агентства лісових ресурсів України;
- дані місцевого моніторингу екологічного стану, проведеного на території громади.

Ускладнення в процесі стратегічної екологічної оцінки

Під час проведення СЕО були виявлені кілька об'єктивних обмежень, що ускладнювали повноцінний аналіз і прогнозування:

- Недостатність статистичної інформації на рівні громади. Значна частина екологічних і соціальних даних доступна лише на рівні області або району, що не дає можливості отримати повну картину стану довкілля саме в межах Іркліївської громади. Це ускладнює деталізацію оцінки та розробку більш цілеспрямованих заходів.
- Обмежений доступ до актуальних геопросторових даних. Велика частина географічної інформації з природних ресурсів, режимів землекористування та екологічних ризиків зберігається у паперових носіях або застарілих інформаційних

системах, що не дозволяє оперативної їх застосовувати для просторового моделювання та прогнозування.

- Вплив воєнного стану на інформаційний обмін. Через воєнний стан обмежено публікацію, збір та оновлення екологічних і демографічних даних. Зокрема, відсутні або неповні актуальні показники захворюваності, смертності, якості води в річках, стану ґрунтів, що ускладнює аналіз факторів, що безпосередньо впливають на здоров'я населення.

ІХ. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Реалізація Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади до 2027 року передбачає не лише досягнення соціально-економічних цілей, а й забезпечення екологічної безпеки та збереження здоров'я населення. Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та Постанови Кабінету Міністрів України № 1272 від 16 грудня 2020 року, ключовим інструментом контролю за реалізацією документів державного планування є моніторинг наслідків їх впровадження для довкілля та здоров'я людей.

Іркліївська громада розташована на території понад 900 км², на березі річки Дніпро, та має численні водні об'єкти, сільськогосподарські угіддя, природоохоронні зони, а також низку населених пунктів з загальною чисельністю населення понад 18 тисяч осіб. Тому екологічна стабільність та забезпечення належних умов життя є одним із пріоритетів місцевої політики розвитку. З огляду на це, моніторинг виконання Стратегії має бути спрямований на регулярне відстеження фактичних змін у стані навколишнього середовища, умовах життєдіяльності населення та показниках громадського здоров'я.

Проведення моніторингу дозволяє порівняти очікувані наслідки реалізації Стратегії із фактичними результатами, своєчасно виявити потенційні ризики, оцінити ефективність реалізованих заходів, а також уточнити екологічні або соціальні прогнози. Крім того, такий моніторинг є засобом контролю за дотриманням екологічних норм, встановлених органами виконавчої влади, а також дозволяє перевірити відповідність виконання Плану заходів встановленому графіку, включно із запланованими заходами з уникнення, зменшення або усунення можливих негативних впливів на довкілля.

У процесі моніторингу особлива увага приділяється виявленню таких наслідків, як вторинні, кумулятивні, синергічні, коротко-, середньо- та довгострокові (від одного року до ста років), тимчасові й постійні, а також позитивні й негативні впливи. Це дає змогу громаді не лише реагувати на вже наявні виклики, а й запобігати майбутнім загрозам, формувати адаптивну екологічну політику та коригувати напрями реалізації Стратегії в залежності від реальних обставин. Також важливою складовою є здатність моніторингової системи реагувати на непередбачені негативні наслідки, які не були враховані під час

проведення стратегічної екологічної оцінки. У разі їх виявлення, передбачається розробка та впровадження додаткових заходів, спрямованих на пом'якшення або ліквідацію їхнього впливу. Це, зокрема, може стосуватися забруднення водних ресурсів, зниження якості повітря, негативних змін у флорі та фауні, а також погіршення стану здоров'я жителів.

Періодичність та інструменти моніторингу визначаються окремим планом, що включає перелік показників, методики їх вимірювання, джерела інформації, відповідальні установи та строки звітування. У громадах подібного масштабу доцільно здійснювати щорічний аналіз якості поверхневих вод, контроль викидів в атмосферне повітря, оцінку стану ґрунтів, моніторинг захворюваності населення та доступу до медичних послуг, а також збір соціологічних даних через опитування мешканців. З урахуванням відкритості управлінського процесу, результати моніторингу мають бути доступними для громади через публічні звіти, громадські обговорення та інтерактивні інструменти на офіційному веб-сайті Іркліївської громади.

У такий спосіб забезпечується прозорість реалізації Стратегії розвитку, її відповідність екологічним стандартам та потребам мешканців, а також створюються умови для сталого розвитку громади на довгострокову перспективу. Регулярність проведення моніторингу за кожним показником зазначено у представлених нижче таблицях.

Таблиця 9.1.

*Моніторинг та контроль заходів з реалізації ДДП,
який можливо проводити щороку за такими показниками*

Індикатор	Характеристика	Джерело даних
Забруднення атмосфери		
Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі	Оксид вуглецю, діоксид азоту, сірки та вуглецю, пил. Значення повинні не перевищувати ГДК.	Департамент житлово-комунального комплексу Черкаської міської ради, Черкаський обласний центр з гідрометеорології.
Індекс забруднення атмосфери	Інтегральний показник забруднення атмосфери	Черкаський обласний центр з гідрометеорології.
Викиди парникових газів та поглинання парникових газів	Одиницями виміру показників – тонни CO ₂ - еквіваленту	Департамент житлово-комунального комплексу Черкаської міської ради, Черкаський обласний центр з гідрометеорології.
Водні ресурси		

Вміст забруднюючих речовин у контрольному створі річок	Обсяг скидів забруднених та недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти, вміст забруднюючих речовин у водних об'єктах, сполуки групи азоту, БСК, ХСК, фосфати, завислі речовини.	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області, Черкаський обласний центр з гідрометеорології, Державна установа „Черкаський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України“, Державна екологічна інспекція Центрального округу у визначених контрольних створах. Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області
Об'єм водозабору та водопостачання, обсяги скидання зворотних вод	Обсяг забору води оборотного водопостачання, повторного, послідовного водопостачання. Обсяги забору та використання свіжої води, обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти	

Природно – заповідний фонд, екологічна мережа, біорізноманіття

Площа територій ПЗФ	Кількість і площа територій та об'єктів ПЗФ	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА
Екологічна мережа	Кількість схем локальної екологічної мережі	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА
Біорізноманіття	Кількість видів рослин та тварин, які підлягають охороні на території області	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА

Здоров'я населення

Рівень захворюваності населення	Показники загальної захворюваності (на 1000 осіб) дітей, підлітків, дорослих	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА
Кількість новоутворень жителів області	Показники кількості новоутворень (на 1000 осіб) дітей, підлітків, дорослих	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА

Поводження з відходами

Кількість утворених відходів I-IV групи небезпеки
Кількість захоронених відходів

Загальне число утворення відходів
Число захоронених відходів на полігонах ТПВ

Головне управління статистики у Черкаській області
Департамент будівництва Черкаської ОДА

Таблиця 9.2.

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми

Найменування індикатора	Одиниці вимірювання показника	Характеристика речовин	Строк виконання	Методи визначення	Відповідальні за подання інформації
Атмосферне повітря					
Визначення вмісту забруднюючих речовин в атмосферному повітрі	мг/м ³	пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю, аміак, оксид азоту, сірководень, сульфати, кадмій, залізо, марганець, мідь, нікель, свинець, хром, цинк, формальдегід	щомісячно	систематичні спостереження за вмістом шкідливих речовин в атмосферному повітрі на стаціонарних постах	Черкаський обласний центр з гідрометеорології, суб'єкти господарської діяльності
Визначення загального рівня забруднення атмосферного повітря	-	індекс забруднення атмосфери	щомісячно	визначення вмісту середньомісячних концентрацій забруднюючих речовин	Черкаський обласний центр з гідрометеорології
Визначення обсягів викидів парникових газів	тонн	викиди метану, діоксиду вуглецю	щорічно	подання статистичної звітності суб'єктами господарської діяльності до органів статистики	Головне управління статистики в Черкаській області
Поводження з відходами					
Кількість утворених відходів I-IV	тонн	-	щорічно	збір статистичних даних	Головне управління статистики в Черкаській області

класів небезпеки					області, суб'єкти господарської діяльності
Кількість зібраних та перевезених відходів	тонн	-			Департамент будівництва Черкаської ОДА
Водні ресурси					
Визначення вмісту забруднююч их речовин у контрольних створах водних об'єктів	мгО ₂ /дм ³ , мг/дм ³	БСК, ХСК, фосфати, завислі речовини	щомісячн о	проведення аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично допустимих концентрацій та фоновими показниками	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області, Черкаський обласний центр з гідрометеоролог ії, Державна установа "Черкаський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України", Державна екологічна інспекція Центрального округу
Визначення обсягу водозабору та водопостача ння, обсяги скидання зворотних стічних вод	м ³	-	щорічно	проведення аналізу даних звітності за формою 2-ТП (водгосп) надані суб'єктами господарської діяльності	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області
Природоохоронні території та об'єкти					
Площа територій природно-	га	об'єкт	щорічно	проведення аналізу роботи зі створення нових та	Управління екології та природних

заповідного фонду				розширення меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду	ресурсів Черкаської ОДА
Здоров'я населення					
Рівень захворюваності населення	осіб	показник загальної захворюваності серед дітей, підлітків та дорослих	щорічно	збір статистичних даних	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА
Кількість новоутворень жителів області	осіб	показник кількості новоутворень серед дітей, підлітків та дорослих	щорічно	збір статистичних даних	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА

Таблиця 9.3.
Моніторинг - Повітряне середовище

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел на проєктованій території		
Моніторинг обсягу викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел на проєктованій території - домогосподарства	8,75	Один раз на рік
Моніторинг обсягу викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел на проєктованій території - об'єкти комунальної сфери	7,88	Один раз на рік
Моніторинг обсягу викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел на проєктованій території - промислово-виробничі об'єкти	11,00	Один раз на рік
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаного з викидами забруднюючих речовин від стаціонарних джерел на проєктованій території	0,75	Один раз на рік
Моніторинг наявності викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел на проєктованій території		Один раз на рік

Моніторинг обсягу викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел на проєктованій території - автотранспорт домогосподарств	2,88	Один раз на рік
Моніторинг обсягу викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел на проєктованій території - автотранспорт суб'єктів господарської діяльності	2,75	Один раз на рік
Моніторинг обсягу викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел на проєктованій території - залізничний транспорт	8,13	Один раз на рік
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаного з викидами забруднюючих речовин від пересувних джерел на проєктованій території	1,00	Один раз на рік
Моніторинг стану якості атмосферного повітря на проєктованій території	1,00	Один раз на рік
Моніторинг наявності неприємних запахів пов'язаних з діяльністю на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг обсягу неприємних запахів пов'язаних з діяльністю на проєктованій території	0,38	Один раз на рік
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаний з повітряними потоками на проєктованій території	0,50	Один раз на три роки
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаний з впливом вологисті повітря на проєктованій території	0,25	Один раз на три роки

Таблиця 9.4.
Моніторинг - Водне середовище

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності відкритих водних об'єктів		Один раз на рік
Моніторинг наявності скидів у поверхневі води (водні об'єкти)		Один раз на рік
Моніторинг обсягу скидів у поверхневі води на проєктованій території - домогосподарства	8,75	Один раз на рік
Моніторинг обсягу скидів у поверхневі води на проєктованій території - об'єкти комунальної сфери	2,25	Один раз на рік
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаний з обсягом скидів у поверхневі води	4,00	Один раз на рік

Моніторинг наявності відкритих джерел води, що використовуються для індивідуального споживання населенням		Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води з відкритих джерел на проєктованій території - домогосподарства	20,50	Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води з відкритих джерел на проєктованій території - об'єкти комунальної сфери	2,75	Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води з відкритих джерел на проєктованій території - промислово-виробничі об'єкти	3,75	Один раз на рік
Моніторинг наявності закритих джерел води, що використовуються для індивідуального споживання населенням		Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води з ' джерел на проєктованій території - домогосподарства	8,75	Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води з закритих джерел на проєктованій території - об'єкти комунальної сфери	5,25	Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води з закритих джерел на проєктованій території - промислово-виробничі об'єкти	1,50	Один раз на три роки
Моніторинг наявності джерел забору води, що використовуються для централізованого водопостачання населенню		Один раз на три роки
Моніторинг обсягу забору води, що використовуються для централізованого водопостачання населенню	35,00	Один раз на три роки
Моніторинг обсягу споживання води, що використовуються для централізованого водопостачання населенню	35,00	Один раз на три роки
Моніторинг стану мереж, що використовуються для централізованого водопостачання населенню	4,25	Один раз на три роки
Моніторинг наявності систем водовідведення та каналізаційних систем на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг обсягу навантаження на системи водовідведення та каналізаційні системи	15,00	Один раз на рік
Моніторинг стану систем водовідведення та каналізаційних систем на проєктованій території	2,63	Один раз на рік

Моніторинг наявності системи очистки стічних вод		Один раз на рік
Моніторинг стану системи очистки стічних вод	3,63	Один раз на рік
Моніторинг стану гідрологічного режиму водного об'єкту	3,50	Один раз на рік
Моніторинг стану гідрохімічного режиму водного об'єкту	4,00	Один раз на рік
Моніторинг наявності загроз пов'язаних з паводками (підтопленням)		Один раз на рік
Моніторинг стану напрямку течії поверхневих вод	3,00	Один раз на рік
Моніторинг стану швидкості течії поверхневих вод	3,50	Один раз на рік

Таблиця 9.5.

Моніторинг - Геологічне середовище та ландшафти

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності впливу на геологічне середовище на проєктованій території		Один раз на три роки
Моніторинг обсягу впливу на геологічне середовище на проєктованій території	1,00	Один раз на три роки
Моніторинг стану геологічного середовища на проєктованій території	2,50	Один раз на три роки
Моніторинг наявності впливу на ландшафти на проєктованій території		Один раз на три роки
Моніторинг обсягу впливу на ландшафти на проєктованій території	7,50	Один раз на три роки
Моніторинг стану ландшафтів на проєктованій	1,50	Один раз на

Таблиця 9.6.

Моніторинг - Ґрунтове середовище

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
---------------------	---------------------	------------

Моніторинг наявності впливу на ґрунтове середовище		Один раз на три роки
Моніторинг обсягу впливу на ґрунтове середовище	10,00	Один раз на три роки
Моніторинг стану ґрунтового середовища	1,50	Один раз на три роки
Моніторинг наявності порушених, деградованих, переміщених, ущільнених шарів ґрунту на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг наявності вітрової ерозії ґрунтів на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг наявності водної ерозії ґрунтів на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг стану ґрунтів з пов'язаними водною ерозією на проєктованій території	2,00	Один раз на рік
Моніторинг наявності загроз природного характеру щодо таких явищ як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози на проєктованій території		Один раз на рік

Таблиця 9.7.

Моніторинг - Життєва та господарська діяльність

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності джерел утворення твердих побутових відходів		Один раз на рік
Моніторинг обсягу утворення твердих побутових відходів на проєктованій території	15,00	Один раз на рік
Моніторинг стану з утворенням твердих побутових відходів на проєктованій території	3,38	Один раз на рік
Моніторинг наявності системи управління твердими побутовими відходами на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг обсягу системи управління твердими побутовими відходами на проєктованій території	6,25	Один раз на рік
Моніторинг стану системи управління твердими побутовими відходами на проєктованій території	5,00	Один раз на рік
Моніторинг наявності джерел накопичення промислових відходів IV класу небезпеки на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг обсягу накопичених промислових відходів IV класу небезпеки на проєктованій території	2,50	Один раз на рік

Моніторинг стану накопичених промислових відходів IV класу небезпеки на проєктованій території	0,75	Один раз на рік
--	------	-----------------

Таблиця 9.8

Моніторинг - Акустичне середовище та вібрація

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності шумового забруднення на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг обсягу шумового забруднення на проєктованій території	15,00	Один раз на рік
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаного з шумовим забрудненням	3,50	Один раз на рік
Моніторинг наявності вібрації на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг обсягу вібрації на проєктованій території	4,75	Один раз на рік
Моніторинг стану навколишнього природного середовища пов'язаного з вібрацією	2,88	Один раз на рік

Таблиця 9.9

Моніторинг - Біорізноманіття та рекреаційні ресурси

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності природно-заповідного фонду на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг стану природно-заповідного фонду на проєктованій території	0,05	Один раз на рік
Моніторинг наявності сільськогосподарських угідь на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг стану сільськогосподарських угідь на проєктованій території	1,50	Один раз на рік
Моніторинг наявності природних середовищ існування диких видів тварин		Один раз на рік
Моніторинг стану природних середовищ існування диких видів тварин	1,00	Один раз на рік
Моніторинг наявності порушених (деградованих) середовищ існування диких видів тварин		Один раз на рік
Моніторинг стану порушених (деградованих) середовищ існування диких видів тварин	3,50	Один раз на рік

Моніторинг наявності рекреаційних ресурсів на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг стану рекреаційних ресурсів на проєктованій території	2,50	Один раз на рік
Моніторинг стану порушених рекреаційних ресурсів на проєктованій території	1,00	Один раз на рік

Таблиця 9.10

Моніторинг - Здоров'я та організм людини

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності впливу на нервово-психічну систему		Один раз на рік
Моніторинг наявності впливу на систему кровообігу		Один раз на рік
Моніторинг наявності впливу на систему дихання		Один раз на рік
Моніторинг наявності впливу на шкіру та підшкірну клітковину		Один раз на рік
Моніторинг наявності впливу на кістково-м'язову систему		Один раз на рік
Моніторинг наявності впливу на рухому активність		Один раз на рік

Таблиця 9.11

Моніторинг - Екологічне управління та моніторинг

Критерії оцінювання	Оптимальне значення	Моніторинг
Моніторинг наявності реальних загроз техногенного характеру для здоров'я людей на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг наявності потенційних загроз техногенного характеру для здоров'я людей на проєктованій території		Один раз на рік
Моніторинг наявності обласної стратегії розвитку відносно розміщення проєктованої території		Один раз на рік
Моніторинг відповідності цілі розвитку проєктованої території цілям обласної стратегії розвитку	90,0%	Один раз на рік
Моніторинг наявності місцевої стратегії розвитку відносно розміщення проєктованої території		Один раз на рік

Моніторинг відповідності цілі розвитку проектованої території цілям місцевої стратегії розвитку	86,0%	Один раз на рік
---	-------	-----------------

У разі, якщо під час здійснення моніторингу будуть виявлені негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля чи здоров'я населення, які не були передбачені у звіті про стратегічну екологічну оцінку, Іркліївська сільська рада вживатиме відповідних заходів для усунення таких наслідків. Окрім того, буде розроблено план внесення змін до відповідного документа державного планування з метою усунення або мінімізації виявлених негативних впливів. Усі зміни, що вносяться до документа, підлягатимуть повторній стратегічній екологічній оцінці відповідно до вимог чинного законодавства.

Х. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Оскільки наслідки реалізації Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року та відповідного Плану заходів не виходять за межі території України й стосуються виключно внутрішньої просторової, соціально-економічної та екологічної структури громади, реалізація цих документів не матиме транскордонного впливу на довкілля або здоров'я населення суміжних держав. Відтак, ймовірність виникнення транскордонних екологічних наслідків є відсутньою.

ХІ. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТАМИ 1-10 ЦЬОЇ ЧАСТИНИ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Погіршення стану довкілля залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасності, що безпосередньо впливає на якість життя населення, стан здоров'я, можливості сталого розвитку територій та забезпечення екологічної безпеки. У межах Іркліївської сільської територіальної громади ця проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з інтенсивним використанням природних ресурсів, розвитком сільського господарства, змінами клімату та зношеністю інженерної інфраструктури.

З метою врахування екологічного чинника в стратегічному плануванні та ухваленні управлінських рішень, під час розроблення Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року та відповідного Плану заходів проводиться стратегічна екологічна оцінка (СЕО) згідно із Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку». Ця процедура дозволяє оцінити потенційні наслідки реалізації запланованих рішень для навколишнього природного середовища та здоров'я людей ще до їх впровадження.

Стратегічна екологічна оцінка є не лише законодавчою вимогою, а й ефективним інструментом підвищення якості планування. Вона забезпечує інтеграцію екологічних і соціальних критеріїв у процес розробки документів державного планування, дозволяє уникати або мінімізувати негативні наслідки, формувати систему запобігання екологічним ризикам, а також сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Проведення СЕО відповідає також положенням Директиви 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС щодо оцінки впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище.

У ході підготовки Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади було враховано національне та міжнародне законодавство в галузі охорони довкілля, кліматичної політики, адаптації до змін клімату, а також пріоритети Стратегії регіонального розвитку Черкаської області на період до 2027 року. Цілі та завдання документа не суперечать основам державної екологічної політики, а навпаки сприяють її реалізації на місцевому рівні.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку містить стислий опис запланованих завдань і заходів, передбачених Стратегією, а також висвітлює ймовірні позитивні та негативні наслідки їх реалізації для довкілля та здоров'я населення. Особлива увага приділена оцінці таких потенційних впливів, як зміна структури землекористування, розвиток інженерної та транспортної інфраструктури, впровадження інтенсивного сільського господарства, збільшення навантаження на природні ресурси, формування нових об'єктів комунального та соціального призначення.

Очікується, що реалізація положень Стратегії сприятиме не лише вирішенню нагальних соціально-економічних проблем, а й підвищенню рівня екологічної безпеки в громаді. Завдяки комплексному підходу до планування буде забезпечено раціональне використання природних, трудових, фінансових і матеріальних ресурсів, підвищення ефективності господарської діяльності, розвиток локального підприємництва, покращення доступу до медичних, освітніх і соціальних послуг.

Стратегія розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року передбачає такі ключові напрями дій, як модернізація освітньої, медичної та культурної інфраструктури, розвиток агропромислового комплексу, впровадження енергоефективних технологій, підтримка малого та середнього бізнесу, очищення територій, покращення благоустрою, підвищення інвестиційної привабливості та створення умов для повернення молоді в громаду.

Під час підготовки звіту було розглянуто кілька альтернативних сценаріїв розвитку. Аналіз показав, що у разі неприйняття Стратегії громада розвиватиметься хаотично й інерційно, без визначених пріоритетів і напрямків. Це, своєю чергою, може призвести до подальшого поглиблення існуючих проблем, зокрема низької екологічної свідомості, деградації земель, забруднення ґрунтів, повітря, недосконалого поводження з відходами, та збереження соціально-економічного відтоку населення.

Таким чином, реалізація Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року дотриманням принципів сталого розвитку, вимог екологічного законодавства та проведенням стратегічної екологічної оцінки сприятиме гармонійному поєднанню економічного зростання, соціальної стабільності та охорони довкілля. Потенційні екологічні впливи, що можуть виникнути в процесі реалізації Стратегії, не перевищуватимуть допустимих меж за умови дотримання сучасних вимог щодо проєктування, будівництва, експлуатації об'єктів та моніторингу стану довкілля.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2027 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [p_s_r2025.pdf](#)
2. Геоботанічне районування України / інтерактивна карта. – Режим доступу: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-5.html>
3. Геоморфологічне районування України / інтерактивні карти. – Режим доступу: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-6.html>
4. Архів кліматичних даних для Черкаської області: <https://www.meteoblue.com>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
6. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
7. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 № 2354-VIII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
8. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
9. Зоогеографічне районування України / інтерактивна карта. – Режим доступу: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-10.html>
10. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 «Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування». – Режим доступу: https://mepr.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf
11. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні (щорічна). – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua>
12. Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу певних планів і програм на довкілля (SEA Directive). – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0042>
13. Черкаське обласне управління статистики: екологічні, демографічні та економічні показники. – Режим доступу: <https://ck.ukrstat.gov.ua>
14. Національна геоінформаційна система: карти землекористування, водні ресурси, природоохоронні території. – Режим доступу: <https://nsdi.gov.ua>

15. Електронний реєстр ОВД та СЕО – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. – Режим доступу: <https://eia.menr.gov.ua>
16. Водна стратегія України до 2050 року – Проект документа. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/news/38414.html>
17. Портал відкритих даних України (зокрема, екологічні, демографічні та економічні показники): <https://data.gov.ua>
18. Інтерактивна мапа об'єктів природно-заповідного фонду України. – Режим доступу: <https://pzf.land.kiev.ua>